

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ
AYLIK YAYIN ORGANI

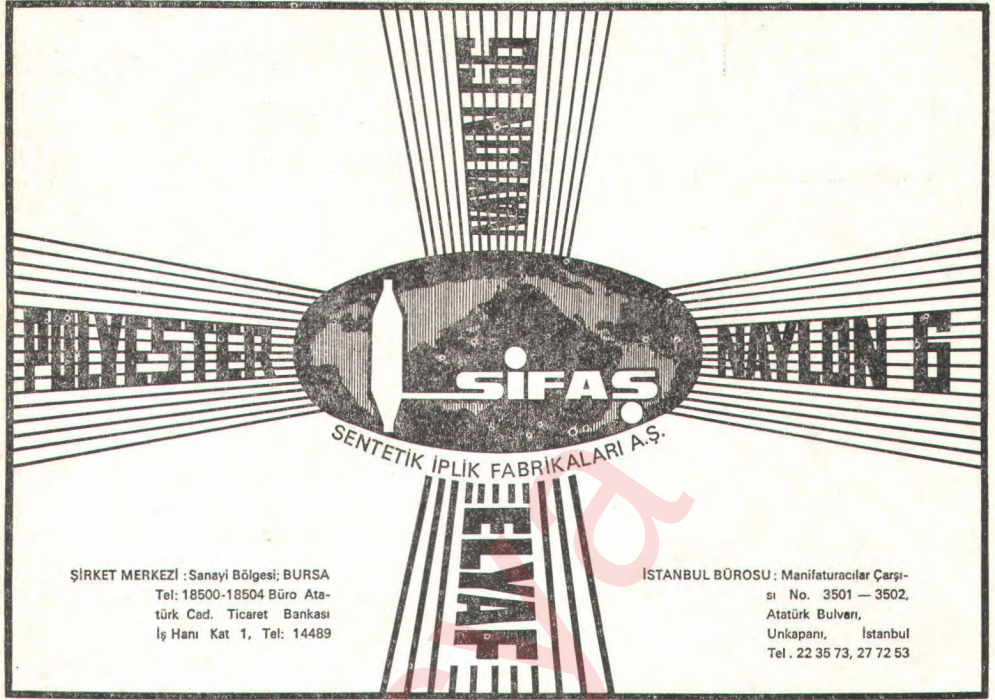
İKTİSAT DERGİSİ

MAYIS 1974

SAYI 119

CİLT : 19

500 KURUŞ

SIFAS
SENTETİK İPLİK FABRİKALARI A.Ş.

POLYESTER **NAYLON 6**

ŞİRKET MERKEZİ : Sanayi Bölgesi; BURSA
Tel: 18500-18504 Büro Atatürk Cad. Ticaret Bankası İş Hanı Kat 1, Tel: 14489

İSTANBUL BÜROSU : Manifaturacılar Çarşısı No. 3501 — 3502, Atatürk Bulvarı, Unkapanı, İstanbul
Tel . 22 35 73, 27 72 53

Dikkat !

Daha evvel başka yerde basılan yazılara ücret ödenmez. Yazılarda ki fikirler yazarlara aittir. Cemiyeti ve dergiyi sorumlu kılmaz gönderilen yazılar basılsın veya basılmasın iade edilmez.

Reklâm Tarifesi

Ön kapak içi	750,— TL.
İç sahife	500,— TL.
Arka kapak içi	750,— TL.
Arka kapak	1000,— TL.

İ. Ü.
İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI
CEMİYETİ

Özel — Aylık

Haber Bülteni

BEYOĞLU TÜNEL GALİPDEDE CADDESİ NO. 48/1 İSTABUL

Tel. : 44 04 36 — 44 48 63 — 49 89 03

İktisat Dergisi Ekidir parayla satılmaz

SEVİNDİĞİMİZ HABERLER

Şahin Aydın'ın bir kızı oldu. AYDIN ailesine gözyaşınlarımızla birlikte yavrumuza uzun ömürler dileriz.

Genç mezunlarımızdan ve eski Yönetim Kurulu üyemiz Natık - Bildan BUDA çiftinin'de bir kızları oldu. (10. Mayıs. 1974 - Cuma). Buda ailesini kutlar Ayşegül'e uzun ömür dileriz.

Adil Kepkep'in 30.6.1974 tarihinde bir kızı olduğunu memnuniyetle öğrenmiş bulunuyoruz. KEPKEP ailesini candan kutlar, yavruya uzun ömür ve mutluluklar dileriz.

Divan Üyemiz Abdülkadir Siyahhan 3 üncü kızı Bevrhan Siyahhan'ı da nişanladı. Makine Mühendisi Bahri İncecam ile nişanlanan Bevrhan'a mutluluklar diler, aile efesini candan kutlarız.

Türk Ticaret Bankası'nda görevli bulunan kıymetli mezunumuz Özcan AKÇAL hayatını 21.6.1974 günü Sayın Erol İLER ile birleştirerek İŞLER soyadını almıştır. Genç evlileri candan kutlarız

ÇBS boyalarının kıymetli elemanı değerli genç mezunumuz Sabahattin İNCE-OĞULLARI Sayın Gülây Özüesen ile hayatını birleştirmiştir. Genç evlileri candan kutlar saadetler dileriz.

Değerli mezunlarımızdan Metin PEKÖZ ile 6.5.1974 tarihinde Beyoğlu Evlendirme Dairesinde Sayın Avukat Fermur PEKÖZ'ün evlendiklerini memnuniyetle haber almış bulunuyoruz. Candan kutlar, mutluluklar dileriz.

T. C. Ziraat Bankası İstihbarat ve Mali Tahlil Uzman Yardımcısı genç mezunumuz Mustafa AKTAŞ 14 Nisan 1974 günü Alanya'da hayatını Sayın öğretmen Fatma Şahinkaya ile birleştirmiştir. Mutluluklarını camiamıza duyurur, candan tebrik ederiz.

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nda üç yeni Genel Müdür Muavini İktisatçı kardeşimizin, Metin Tokpınar, Alpaslan Alagöz ve Dr. İbrahim Öngüt'ün başarısını camiamıza kıvançla duyurur, candan kutlarız.

Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Müşavirliği görevinden Turizm Genel Müdürlüğü görevine getirilen Turgut Bolu kardeşimizi candan tebrik eder, başarılarının devamını dileriz.

Türkiye Sınai Kalkınma Bankasının Menkul Kıymetler Müd. Kenan Atasavun kardeşimizin Santral Mensucat Holding Genel Müdürü olduğunu memnuniyetle haber almış bulunuyoruz. Kardeşimizi candan kutlar, başarılarının devamını dileriz.

Türk Ticaret Bankası değerli müfettişlerinden Gürbüz Şerifsoy Bankanın Samsun Şubesi Müdürlüğüne getirilmiştir. Şerifsoy'a yeni görevinde de başarılar dileriz.

Hüseyin Ünyeli S. S. K. Genel Müdürlük Basın Yayın Tanıtma Müdürlüğü Rapor-törlüğüne (Selânik Caddesi İskurhan No: 15 Kızılay-ANKARA) atanmıştır. Değerli kardeşimize yeni görevinde başarılar dileriz.

Türkiye Garanti Bankası A. Ş. Urfa Şubesi Müdürü M. Necati Özer İstanbul'a tayin olduktan kısa bir müddet sonra Bakırköy'de yeni açılan Bağcılar Şubesi Müdürlüğü'ne atanmıştır. Değerli kardeşimize yeni işyerinde de başarılar dileriz.

Sosyal Sigortalar Kurumu Fatih Şubesi Müdürü Daniş Şalvat kardeşimizin Kurumu Beyoğlu Şubesi Müdürlüğüne atandığını memnuniyetle haber almış bulunuyoruz. Candan kutlarız.

Fursan Şirketi Muhasebeciliğinden ayrılan Harun Sarkun kardeşimizin AN-KA Kablo Sanayii Muhasebe Müdürü olduğunu öğrendik. Tebrik eder, başarılar dileriz.

Genç mezunlarımızdan Ömer Günel Arçelik A. Ş. Araştırma Şefi olarak Çayırova'da çalışmaktadır. Kardeşimize yeni görevinde başarılar dileriz.

Değerli mezunlarımızdan Noyan Mudok Topkapı Parkosan Kozmatik Parfüm Sanayii (241402) kuruluşun da göreve başladı. Genç kardeşimizi candan kutlar, başarılar dileriz.

Bu satırlarda bir yıl önce İzmir'de Hasan İkbâl Mefruşat mağazası'nda göreve başladığını duyurduğumuz Haldun Şarman kardeşimiz SEÇKİN TAŞ A.Ş. (Fevzi Paşa Bulvarı Hisar İş Hanı Kat: 6 No: 606 — İZMİR) firmasında göreve başlamıştır. Kardeşimize yeni işinde de başarılar dileriz.

Kıymetli mezunumuz Hesap Uzmanı Yıldırım Efe'nin bir yıl süreyle Fransa'ya meslekî tetkikte bulunmak üzere gönderildiğini öğrenmiş bulunuyoruz. Kendisini candan kutlar aşağıdaki adresini ilgilenen kardeşlerimize duyururuz. (151, Avenue de Versailles PARIS 16 — FRANCE)

Değerli mezunlarımızdan Aylâ Eseroğlu 5533 Hilleschain / Eifel Wall Str. No: 19/1 Deutschland'a yerleşmiştir. Yakın arkadaşlarına duyururuz.

ÜZÜLDÜĞÜMÜZ HABERLER

BORUSAN firmasının sahiplerinden değerli mezunumuz Asım Kocabıyık'ın annesinin vefatını üzülerək haber almış bulunuyoruz. Merhumeyi rahmetle anar, kederli aile efradına ve kardeşimize başsağlığı diler acılarını paylaşıır.

Denizcilik Bankası A. Ş. Genel Müdür Muavini Sayın Adnan Pakel'in geçirdiği bir rahatsızlık sonucu Denizcilik Hastahanesinde ameliyat edilerek tedavi edildiğini öğrenmiş bulunuyoruz. Acil şifalar dileriz.

Değerli mezunlarımızdan Haldun Şarman'ın Babası vefat etmiştir. Şarman ailesinin acılarını paylaşır merhumeye Tanrıdan rahmet dileriz.

Sosyol Sigortalar Kurumu Müfettişi olarak başarılı çalışmalarıyle tanınan Şefik Duru kardeşimiz Mart 1974 ayı içinde Hakkın rahmetine kavuşmuştur. Kardeşimizi rahmetle anar kederli ailesine başsağlığı dileriz.

Bursa Şubemiz üyesi BURSA - Otel Kükürtlü'nün sahibi Giray Odman'ın otelinde yangın çıktığını üzülerək haber almış bulunuyoruz. Kısa sürede söndürülen yangından pek fazla kaybı olmayan kardeşimize geçmiş olsun deriz.

İKTİSAT DERGİSİ

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ YAYIN ORGANIDIR

İktisaden zayıf bir millet fakrû sefaletten kurtulmaz; Kuvvetli bir medeniyete, refah ve saadete kavuşamaz; İctimai ve Siyasî felâketlerden yakasını kurtaramaz.

K. ATATÜRK

CİLT : XIX

SAYI : 119

MAYIS 1974

Fiatı : 5 T.L.

Yıllık : 60 - 6 Aylık : 30 TL.

Sahibi : Cemiyet Adına Nihad BATUR

Yazı İşleri Müdürü : Nihad BATUR

İdare Yeri : Tünel Galip Dede Cad. No. 48/1

Telefon : 44 04 36 - 49 89 03 - 44 48 63

P. K. 599 Karaköy/İst.

Basıldığı yer : YENİLİK BASİMEVİ

İÇİNDEKİLER

2. Derginin Sesi		***
3. Bizden Size		*
5. Parlementodaki İktisatçılar		*
6. Halk Sektörü	Doç. Dr. Nazif KUYUCUKLU	
10. Yeni Strateji	Orhan BULDAÇ	
12. Otomotiv Sanayii Üzerine	Ahmet ÖZPINAR	
18. Petrol fiyatlarının yükselişi Uluslararası Parasal Sisteme ait Reformu Tehlikeye mi koymaktadır?	Dündar MURADOĞLU	
22. 19 Sayılı Karar	Dr. İlker BİRDAL	
30. Merkez Bankası Kredi ve Avansları		*
35. Mayıs ayındaki sanayi ürünleri ihracatı		*

Derginin Sesi ..

Sevgili Okuyucular,

Yavru Vatan Kıbrıs'ın Rum kesiminde ortaya çıkan son Siyasal olaylar nedeni ile Hükümetimiz'in, bu kargaşalığı fırsat bilerek Kıbrıslı Türk Kardeşlerimizin siyasal ve insanlık haklarına daha önceki yıllarda elim örnekleri bulunan herhangi bir benzer tecavüzü önlemek amacıyla yaptığı müdahale TÜRK'ün insanlığını ve yüksek barış severliğini dünya ülkelerine bir kere daha duyurmak fırsatını göstermiştir.

Bütün devlet erkânımızın tam bir birlik halinde ve çok yerinde kararlarıyla görevlenen şanlı Silâhlı Kuvvetlerimiz'in üstün başarısı Türk Kahramanlığı'na tarihimize yeni bir sahife açmış, verilen barış severlik örneğiyle bütün dünya kamu oyunun takdiri kazanılmıştır.

Bu büyük şanlı başarının bütün Türk Milleti için hayırlı olmasını dilerken, Milletimiz'in bütünlüğü ve «Yurtta sulh, cihanda sulh» ilkeleri uğrunda çekinmeden kanlarını dökerek canlarını veren yüksek şahadet mertebesine erişen Kardeşlerimizi rahmetle anar, yüce Gazilerimizi candan kutlarız. Mutlu üstün başarılarımızın harp sahalarında olduğu gibi, barışı sağlamak amacıyla siyasi mücahitlerimizce masa başında da kazanılmasını diliyor ve içtenlikle destekliyoruz.

Neticenin gerek Büyük Milletimiz'in gerekse Kıbrıslı Kardeşlerimizin haklarının korunması bakımından hayırlı olmasını diliyor, umutla bekliyoruz.

Mutluyuz çünkü TÜRK'üz!..

Sevgi ve Saygılarımızla,
İKTİSAT DERGİSİ

Bizden Size

Sevgili İktisatçılar,

Elimizde olmayan sebeplerden dolayı Mayıs ayında yayınlanması gereken sayımızı ancak şimdi okuyabiliyorsunuz. 29.6.1974 Cumartesi günü yapılan 31. Genel Kurul Toplantısında görevi devralan yeni yönetim kurulu ilk olarak iki aylık bir gecikmeyle yayınlanan dergimizi ele almış ve Eylül sayısının zamanında çıkması için bir ay içinde 3 sayının sizlere ulaşmasını amaç edilmiştir.

Hızla gelişen sosyal ve ekonomik hayatımıza ayakuydurabilmek için kendisini yenileyen diğer örgütler gibi cemiyetimizin de yenilenmesine inanan yönetim kurulumuz yoğun bir çalışma içerisinde. 31. Genel Kurul Toplantısına bir plan taslağı ile giden ve sizlerin arzularıyla görevi devralan yeni Yönetim Kurulu şu sıralarda gerekli çalışma programlarını hazırlamaktadır. Detaylarını daha sonraki sayılarımızda vereceğimiz içe ve dışa dönük faaliyetler olarak tanımladığımız çalışmalarımızdan kısaca bahsetmek istiyoruz.

İçe dönük faaliyetler arasında sayıları her geçen gün biraz daha artarak 7000'e ulaşan mezunlarımızın tüm ihtiyaçlarına cevap verecek bir lokalin temini ilk sırayı almaktadır.

Arkadaşlarımız arasındaki dayanışmayı artırmak için gezi, aylık yemek, balo ve benzeri faaliyetleri daha sık ve fonksiyonel yapmak arzusundayız.

Cemiyetimizin müstakbel üyeleriyle mezunlarımız arasında olması gerekli bağlantı Fakültemizde «Mezuniyet Töreni» geleneğini başlatarak yapmak kararındayız.

Mezun arkadaşlarımızın iş bulma olanaklarını artırmak amacıyla pratiğe dönük seminerler yapılacaktır. Cemiyetimizin iş bulma konusunda arkadaşlarımıza yardımcı olabilme imkânları araştırılacaktır.

Dışa dönük çalışmalarımızın başında, bugüne dek iktisadî konularda diğer örgütlerce öncülüğü yapılan çalışmaların gerçek sahipleri olan bizler tarafından yapılması gelmektedir.

Kurmayı planladığımız «Ekonomik Araştırma ve Etüd Bölümü» vasıtasıyla yurt kalkınmasında etkili konularda etüd ve araştırmalar yapılmasını çalışılacaktır.

Konferans, açık oturum ve benzeri faaliyetlerle daha geniş bir kitleyle iletişim sağlamak ve İktisatçının sesini duyurmak kararındayız.

Bütün yurda yayılan mezunlarımızın şube ve irtibat bürosu şeklinde örgütlenmesi için arkadaşlarımızın nerelerde ve hangi görevlerde bulunduklarını gösterir bir broşür hazırlanması düşünülmektedir.

Yukarıda bir kısmını sıraladığımız faaliyetlerimizi arzu edilen şekilde yapabilmemiz için maddi ve manevi tüm olanaklarımızı bugün sahip olduğumuz seviyenin üzerine çıkarmak zorundayız. Sayıları 7000'e ulaşan arkadaşlarımızın Cemiyetimize üye olmalarını ve her ay dergimizde buluşmalarını arzuluyor ve bekliyoruz.

Bu arada Fakültemiz ve Cemiyetimiz arasındaki bağların kuvvetlenmesi gerekliliğine inanıyoruz. Başta Sayın Dekanımız Prof. Dr. Esat Çam olmak üzere tüm öğretim görevlilerinin bizlere yardımcı olmalarını bekliyoruz. Nitekim Sayın Dekanımızla yaptığımız ön görüşmeler bize ileriye ümitle bakma olanağı verdi. Kendilerine şimdiden teşekkürlerimizi iletiriz.

Sevgili Arkadaşlarımız,

Oylarınızla bizlere çalışma imkânı verdiniz. Başarıya ulaşmak ve bu başarının bütün mezunlarımızca paylaşılması için yardımlarınıza, dilek ve önerilerinize de ihtiyacımız var. İktisatçı olarak bugüne dek beklediğimiz birlik ve beraberliği sağlamak ve ulusumuzun çıkarlarını korumak için bize düşeni en iyi şekilde yapmada her türlü yardımlarınızı bekliyoruz.

İyi bir ay, esenlikler dolu günler dileriz.

Parlementodaki İktisatçılar

Erol Çevikçe

1937 yılında Amasya'da doğdu. İlk ve Orta okulu Amasya'da bitirdi. Lise öğrenimini Kabataş Erkek Lisesinde yaptı ve İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesine girdi.

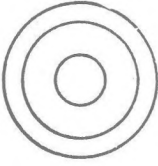
Fakülteden mezun olduktan sonra açılan yarışma sınavını kazanarak 1963 yılında Devlet Plânlama Teşkilâtına Uzman yardımcısı olarak girdi. Teşkilâtın İktisadî Plân-

lama Dairesi'nde çeşitli görevlerde çalıştı ve sorumluluk aldı. Bu arada Almanyada IFO Enstitüsünde üç ay istatistiki araştırma yöntemleri üzerinde çalışmalar yaptı.

1968 yılında A.B.D. ne lisans üstü öğrenime gitti. Pittsburg Üniversitesinde öğrenim görerek «master» derecesini aldı.

Dönüşünde İktisadi Plânlama Dairesinde yeniden görevine başladı ve 1970 yılında yedek subaylık görevini yapmak üzere teşkilâtтан ayrıldı. 1971 yılında yedek subaylık görevini bitirerek eski görevine döndü. 1973 yılında İktisadi Plânlama Dairesi Yıllık Programlar ve Finansman Şubesi Müdürü oldu ve bu görevde iken Devlet Plânlama Teşkilâtında çalıştığı sürede yurtdışı ve yurtiçi uluslararası toplantılarda çeşitli kereler Devlet Plânlama Teşkilâtı ve Türkiye'yi temsil eden heyetlerde görev aldı.

14 Ekim 1973 genel seçimlerde Adana'dan Milletvekili oldu. 26.1. 1974 tarihinde Bayındırlık Bakanlığına atandı.

Halk Sektörü

Doç. Dr. Nazif KUYUCUKLU

CHP'nin seçim bildirgesinde ortaya atıldıktan bu yana «Halk Sektörü» düşünsel plânda geliştirilmeye ve kamu oyunda oluşturulmaya çalışılan konulardan biridir.

Taraftarlarına göre halk sektörü, özgürlükcü Demokrasinin ekonomik alana bir uzantısı ve onun garantisidir. Çünkü özgürlükçü demokrasideki kişi özgürlüklerinin büyük bir bölümünün gerçekleşebilmesi, ancak, ekonomik yönden güçlü olmalarına bağlı olduğu gibi böyle demokratik bir sistemin varlığı ve sürekliliği için de, kitlelerin sosyal ve ekonomik haklarının gerçekleşmiş olması kaçınılmazdır. Böylece demokratik sistemle halk sektörü iç içe girmiş, her ikisi de

birbirlerinin varlıkları ve süreklilikleri için kaçınılmaz koşulları olarak ortaya çıkmaktadır.

Bununla birlikte şimdiye dek bizde olduğu gibi diğer ülkelerde de tüm kuruluş, kapsam ve işleyişiyle ilgili olarak bu ilkelerde açıklığa varılamadığından bizde «Halk sektörünün» kişilere ve dolayısıyla halka ekonomik üstünlük sağlayacağından şüpheler doğmuş, hatta toplumun bazı kesimlerinde böyle bir sektörün varlığı bile reddedilmiştir. Konu ile ilgili bazı yazarlarca, halk sektörü ve düşük gelir gruplarının yaşam düzeyinin yükseltilmesi hedefinin düşünce olarak güzel olduğu belirtilmekte fakat bu alandaki tarihsel deneylerin bugü-

ne dek kötü sonuçlar verdiğiine değinilmektedir. Özel sektör ise, halk sektörü deyim ve kuruluşuna tümüyle karşı çıkmaktadır. Kredi kaynaklarının, üretim alan ve olanaklarının bölüşümü bakımından bu yeni sektörün kendisine rakip olma düşüncesiyle Özel sektörün bu davranışını doğal karşılamak gerekir. Ayrıca belirtmek gerekir ki; Halk sektörünün gerekliliği savunması yapılırken (ki bu aynı zamanda var olan iki sektörün tüm kaynakları kullanamadığı ve düşük ve orta gelir gruplarına umulan refahı sağlayamadığı anlamındadır) Özel sektörde bazı kuruluşların başında «halka açık şirketler» ilânları görülmeye başlamış ve bunlar giderek yoğunluğunu artırır olmuştur.

Burada Halk sektörüne geçmeden, özel sektördeki «halka açık» şirketlerin yeni ve çekici bir deyim olmakla birlikte aslında eski bir uygulama olduğuna değinelim. Çünkü, ticaret kanunumuz hükümlerine göre küçük (ve orta) tasarruf sahiplerinin Anonim Ortaklıklardan pay senetleri satın alma olanakları vardır ve bu, kişilerin arzu ve güçlerine göre belirli oranda gerçekleşmiştir. Ancak, genellikle, küçük tasarruf sahiplerinin burada pay sahibi olurken umduğu her yıl belirli bir risturn (kâr) alma düşüncesi gerçekleşmemektedir. Bilindiği

gibi; bu tür şirketler ya kurulurken veya sermayelerini arttırırken kapital temini için pay senetlerini satışa çıkararak halka başvurmaktadırlar. Fakat başlangıçta daha pay senetleri A.B.C. diye bazı bölümlere ayrılarak birinciler kâr ve diğer bakımlardan imtiyazlı durumdadır ve satışa çıkarılanlar imtiyazlı olanların dışındakilerdir. Senet satışını kolaylaştırma yönünde genellikle ilk yılda sermayeye belirli oranda faiz verilmekte ancak bunu izleyen çalışma yıllarında ya zarar edildiği veya döner sermaye ve ihtiyatları arttırma gibi çeşitli nedenlerle iletirile ertelenerek kâr dağıtılmamaktadır. Gerçi bu kararlar, Genel kurul yani ortaklar toplantısında alınmaktadır. Ancak pay çoğunluğu belirli ellerde toplandığından küçük pay sahipleri azınlıkta kalmakta, hatta çok dağınık bir durumda bulundukları için ticaret kanunun verdiği azınlık haklarını bile fiilen kullanabilecek vaziyette değillerdir. Böylece, bu küçük ortaklar şirket yönetiminde etkisiz bir durumda olup umdukları kârı alamayınca, paralarını birkaç yıl buraya bağladıktan sonra pay senetlerini nominal değerın altında olarak elden çıkarma yoluna gitmektedirler. Bu da uzun süre dayanabilen büyük paylıların işini biraz daha kolaylaştırmaktadır. Bu bakımdan sadece ticaret kanunun hükümlerine daya-

lı olarak Halka açık şirketler yoluyla küçük tasarrufları buraya çekmek, yatırıma yöneltmek ve kârı ile sahiplerinin gelir düzeyini etkilemek oldukça güç bir iş olarak görünmektedir. Çünkü, şimdiye dek sınırlı oranda da olsa, bu tür pay senetleriyle ilgili olarak yukardaki uygulama bazı endişeler doğurmuştur. Küçük tasarruflar yönünden böyle olumsuz bir tecrübe, bunların ya bankalarda cari hesaplarda kalmasını veya tüm vergi artışlarına rağmen kârlılığını koruyan gayrimenkullere yatırılmasını gerektirmektedir. Bu bakımdan miktarını kesin olarak saptamak olanaksız da olsa bankalardaki belirli bir bölümün sürekli olarak özel sektörde kredi olarak kullanıldığını söylemek mümkündür. Ancak burada da küçük tasarruf sahiplerinin aldığı faiz, fiyat artışlarının çok altında kalmaktadır.

Bu durum karşısında hem bankalarda bulunan hem de gayrimenkullere gitme eğilimi gösteren bu tasarrufların yatırımlara aktarılması ve sahiplerine belirli oranda bir kâr sağlayarak onların gelir düzeylerini yüksletilebilmesi için daha köklü tedbirler ve ayrı düzenlemelere gerek vardır. Halk sektörüyle getirilmek istenen budur. Küçük tasarrufların yatırımlara akıtılması ve sahiplerine makul oranda kâr getirmesi amaçlanınca da bu sek-

törün piyasa ekonomisi kurallarına göre işleyeceği kendiliğinden ortaya çıkar. Bu durum sayın Başbakan ve Yardımcısının açıklamasıyla da açıklığa kavuşmuştur. Böylece halk sektörü de Özel sektör gibi ve onun bir parçası durumunda olarak, aynı ilkelerden yürüyerek kâr maksimizasyonunu sağlayacak biçimde örgütlenecek ve buna göre işleyecektir. Oysa bu konuda oldukça uzun bir süre bazı spekülasyonlar yapılmıştı.

Yasal düzenlemelerle henüz tam açıklığa kavuşmuş olmamakla birlikte Başbakanın açıklamasına göre, bu sektör üç ana kesimden oluşacaktır. Bunlar Kooperatifler, Hemşehri Şirketleri ve Hayat (Halk Yatırımları) Holding'tir.

Kooperatifler bu alanda en çok popüler olmuş kuruluşlar olup gelişmiş ve özellikle azgelişmiş ülkeler ve burada da özellikle tarım kesiminde giderek gelişmektedirler. Tarımdaki bu kooperatifler son yıllarda üretimden-tüketime kadar olan süreçleri de kapsayan yeni bir modelle büyük bir evrime uğramışlardır. Afrika ve Asyanın birçok ülkelerinde bunun uygulamasına çalışılmakta, ulusal ve uluslararası düzeydeki Kooperatif Eğitim ve Öğretiminin geniş halk kitlelerine indirilmesine çaba harcanmaktadır. Bu tür entegre kooperatiflerle toprak mülkiyeti kendilerinde olan üreti-

ciler, kooperatifteki en modern üretim araçlarıyla üretim yapma olanaklarını bulmaktadırlar. Ayrıca yeni girdiler sağlanması yanında, ekim plânlamasından pazarlamaya kadar rasyonalizasyon çalışmaları da kolayca yapılabilir. Kooperatifler alıcılara karşı satıcı miktarını da büyük miktarda azaltacağı için üreticilerin pazarlık gücünü yükseltmekle çıkarılarını daha kolay bir biçimde koruyabileceklerdir.

Bizde de bu alanda yasal tedbirler getirilmiş ve sağlanan bazı kolaylıkların da etkisiyle son yıllarda çeken bazı gelişmeler olmuştur. Bununla birlikte entegre kooperatiflerin gelişmesi çok sınırlı kalmıştır. Yeni öngörülen kooperatifler Bankasının kurulması ve diğer tedbirlerin getirilmesiyle bu alanda önemli adımlar atılmış olacaktır. Tüketim kooperatiflerinin gelişmesi daha kolay olduğu halde bunlar da gelişmemiştir. Hatta bu alanda seçim alternatifleri pek çıkarılmamış olmakla birlikte bu gerçekleştirilse bile, yüksek fiyata rağmen haftalık hatta aylık borçlanmalar (krediler) ve yakınlık gibi nedenler yüzünden mahalle bakkallarına bağlılığın devamı zorunlu görülmektedir.

Tarımda entegre kooperatiflerin tüm üyelere (çiftçilere) yararlı olabilmesi ve gelir düzeylerini yük-

seltebilmesi için önce toprak reformunun gerçekleştirilmesi, tüketim kooperatiflerini geliştirmek için de diğer faktörler yanında buradan alış-verişi kendileri için çekici duruma getirmek gerekir. Asgarî ücretlerin günlük 25. TL. dan 40 TL. ya çıkarılmış olmasının bu alanda etkisi olacağı kuşkusuzdur.

Hemşehri Şirketleri ve Hayat Holding ise bazı kamu kuruluşlarının da katılmasıyla daha çok sınaî ve ticarî yatırımlara dönük olacaktır. Küçük ve Orta tasarrufların buralardaki miktarının ne olacağı henüz kesinlikle bilinmemekle birlikte, bu durum daha çok bu tasarrufların büyüklüğüne ve geniş çapta Hemşehri Şirketlerinin ve Hayat Holdingin işleyişine bağlı olacaktır. Düşük ve sabit gelir gruplarının satın alma gücünü arttırmak suretiyle tasarruf eğilimini bir dereceye kadar yükseltmek, dolayısıyla bu grubun toplam tasarrufunda belirli oranda artış sağlamak mümkün olabilir. Ancak, bu mütevazî miktarın sahibine getireceği kâr da sınırlı olacaktır. Bununla birlikte, son yıllarda dışarda çalışan işçilerimizin tasarruflarıyla kurulan bazı ekonomik kuruluşların başarısızlık nedenleri de dikkate alınarak bunları elimine eden bir düzenlemeye gidilip etkin bir denetim sağlanabilirse, bu tasarrufların yurt ekonomisine ve siyasal rejime büyük katkısı olabilir.

Yeni Strateji

Orhan BULDAÇ

Çağımızın son çeyreğine girerken tüm dünyayı, her alanda kaydedilen değişimler meşgul etmekte; ülkeler değişen koşullara uymak ve yararlarını korumak yönünden iç ve dış ilişkilerinde yeni stratejiler saptamak için yoğun çaba harcamaktadırlar. Değişmelerin dinamik unsuru kuşkusuz ülkeler arası ilişkilerde etkinliği her geçen gün biraz daha artan ekonomik olaylar olmaktadır. İleri teknolojilerin rekabeti altında sürdürülen ekonomik savaş, petrol bunalımı ile beraber uluslararası ilişkilere yeni boyutlar getirmiştir. Günümüze değin süregelen endüstri ülkelerinin dünya ekonomisindeki etkinliğine ilk kez, ham madde üreten ülkeler, orta doğu savaşının siyasal gelişmesi sonucunda, ürettikleri ham maddelere dayanarak karşı çıkmışlar ve ekonomik ve sos-

yal alanda etkin ekonomiler karşısında bir ağırlık haline gelmişlerdir. Uluslararası ticarete genellikle hammaddeler aleyhine gelişen ticaret hadleri ve bunu etkisi altında sürdürülen ekonomik ve siyasal ilişkiler bu direnme ile beraber hammadde üreten ülkeler yararına bir gelişme olanağına kavuşmuştur. Ucuz petrole dayalı olarak geliştirilen sanayiler, şimdi dünya ticaretinde etkin olmak için yeni teknolojiler ve özellikle yeni enerji kaynağı bulmak durumu ile karşı karşıya kalmışlardır. Gelişmelerin en ilginç yönü ise şüphesiz, ileri ekonomilerin stratejik hammadde üreten ülkelere karşı izledikleri politikalarda görülen hızlı değişimler olmuştur. Öyleki siyasal ve ekonomik bloklara rağmen Batılı ülkeler ekonomik ilişkilerde ön al-

mak için ikili anlaşmalar yoluna girmişlerdir.

Bu aynı bloktan olma, aynı siyasal sistemle yönetilme, aynı din-den olma ve hatta aynı savunma sistemi içerisinde bulunmak gibi bir yerde ortak davranmak zorunluluğunun doğuran dış ilişkiler dinamizlerinin gittikçe etkinliklerini yitirmekte oldukları anlamına gelmektedir.

Bütün bu gelişmeler, uluslararası ilişkiler etkin olan görüşlerin yenilenmek ihtiyacı ile karşı karşıya kaldığını kanıtlamaktadır. Olayların gerisinde kalmamak için, dünyadaki siyasal ve ekonomik gelişmelerin titizlikle izlemek her ülkenin yararını artırmak için uyguladığı stratejiyi iyi değerlendirmek ve özellikle milli stratejilerin sap-tanmasında ülkemizin jeopolitik

durumu, savunma ihtiyaçları ve ekonomik potansiyeli esasa alınmak gerekir.

Dış ilişkiler ve dış politikamızda dahil olduğumuz askeri ve ekonomik bloklarda milli yararlarımızın savunulması yanında en önemli unsur olarak komşu ülkelerde görülen gelişmelerin ülkemiz yararına değerlendirildiğine inanmak istemekteyiz.

Ege Denizinde başlayan gerginliğin, uluslararası görüşmelerde çözümleninceye dek, geçireceği aşamalar, diğer komşularımızın petrole dayalı güçlenme atılımları ülkemizin savunma, kalkınma, iç ve dış sorunlar karşısında uygulanacak ve özellikle komşularımızdan daha güçlü bir Türkiye yaratmak için «Yeni Milli Stratejileri» zorunlu hale getirmiştir.

Otomotiv Sanayii Üzerine

Ahmet ÖZPINAR

Bugün artık günlük yaşantımızda büyük bir yer ve önem işgal eden, hatta yaşamın ayrılmaz bir parçası mahiyetine giren Otomobilin tarihçesi, 18. asrın ikinci yarısına kadar uzanır. 1769 yıllarında Fransada; J. Cugnot tarafından bir araba yapılır. Otomobil olarak vassıflandıracağımız bu araba buharlı olup, saatte 3-4 km. süratle gitmekte ve belirli aralıklarla durarak istem bırakmaktadır.

Bu ilkel başlangıçtan bir asır kadar sonra, 1867 yılında Almanya'da G. Daimler ve K. Benz ilk benzin motorunu yaparlar ve arkasından bunu otomobile uygularlar.

Modern otomobil anlayışıyla

ilk yapım, 1890-1892 yılları arasında E. Levesor ve P. Renè tarafından gerçekleştirilir ve ABD.'nde 1896 yılında da seri halde otomobil yapımına ilk defa başlanır.

Otomobil yapımına ilk defa Avrupa'da başlanmış olmasına rağmen, gelişme ve gelişme hızı olarak ABD. ilk sırayı işgal eder. Nitekim bu gelişmeye birinci adımı, 1913 yılında ilk defa yürüyen band sistemi ile otomobil yapımına başlayarak artmıştır. Böylelikle 1,5 günde yapılan bir otomobil, bu sistemin geliştirilmesi neticesinde ortalama 1,5 dakikada yapılmakta ve neticede modern otomotiv sanayinin temelleri atılmış olmaktadır.

A — OTOMOTİV SANAYİİNİN ÖZELLİKLERİ :

Otomotiv sanayii, bugün artık bütün dünya piyasalarını içine alabilecek genişlikte sürüm imkânına sahip olan entegre bir sanayii koludur. Ancak yan sanayie şiddetle ihtiyacı olan bir sektördür. Dolayısıyla kendisinin gelişmesi, tüm ülke ekonomisinin gelişmesi demektir. Zira otomotiv sanayii çelik döküm, hafif alaşımlar, cam, tekstil, boya, kimya ürünleri ve elektrik malzemeleri vb. çok çeşitli ham madde ve mamûl maddeye ihtiyaç gösterir. Bu maddelerin temini, yeni fabrikaların kurulmasını, yeni teknik ve metotların kabulünü, yeni kaynakların açılmasını gerektirir. Bu da, ülke ekonomisine olan itici etkiden başka bir şey değildir.

Dünya üzerinde hiçbir otomotiv fabrikası, hammaddeden başlayarak otomobilin her parçasını, mühendisliğini ve üretimini kendi işyerinde yaparak gerçekleştirmez. Genellikle standart tip binek otomobilinin ortalama olarak % 30 ilâ 50 kısmını dışardan yani yan sanayiiden alınmış parçalar teşkil eder. Bu nedenle otomobil parça üreticileri veya daha genel bir deyimle otomotiv yan Sanayii büyük bir önem arz ederler. Netice olarak şunu belirtmek mümkündür. :Otomotiv sanayii, ülke sanayinin bir MÜŞTERİ-

Sİ olarak önem kazanmaktadır. Örneğin Fransa'da otomotiv sanayii, her yıl işlenmiş ve özel çeliğin % 50 ince çelik saçların % 21, kauçuğun % 50, emniyet camlarının % 90, ve alüminyum parçalarının da % 50'sini tüketmektedir.

Otomotiv sanayiinin bunun dışında ki bir özelliği, bulunduğu piyasaya tipi itibariyledir. : Daima yeni modeller çıkararak yenilik yaratma, her tip tüketiciye hitap edecek genişlikte bir model zenginliği sunabilme, ticari hizmetlerinin mükemmeliyeti, genişliği ve elâstikiyeti, satış sonrası hizmetlerinin eksiksiz yapılabilmesi vb. gibi faktörlerin önemi; rekabetin son derece önemli rol oynadığı bu piyasada, gittikçe artmaktadır.

Bir başka özellik de bu endüstrinin eğitilmiş personel ihtiyacının son derece yüksek olmasıdır. Bu kapsam ticaret adamlarından teknisyen ve idarecilere kadar uzanmaktadır. Bu nedenle otomotiv sanayii çok geniş bir istihdam imkânı yaratmaktadır. Bu cümleden olmak üzere, Fransada faal nüfusun % 5,1 bu kesimde çalışmaktadır Ayrıca ABD de General Motors Co. de 773.352, Ford Co. da 143.000 Chrysler'de 227.397, İtalya'da Fiat fabrikalarından 180.000, Almanya'da Volkswagen'de ise 202.000 civarında işçi bulunmaktadır.

Otomotiv firmaları, yaptıkları cirolara ve kârlara göre sayılı firmalar arasında kolaylıkla yer almaktadırlar. Örneğin 1972 yılı itibariyle Dünya'da 10 büyük firma arasında, birinci sırayı American General Motors -G.M.- üçüncü sırayı Ford Motors Company teşkil etmektedir. Söz konusu firmaların yıllık cirosu 400 milyar TL.'a ulaşmaktadır.

Pek tabiidir ki cironun arkasından, elde edilen kârlar da büyük olmakta ve kamu maliyesine katkı da önemli rakamlara varmaktadır. Şöyleki Fransız otomotiv sanayii, toplam vergi gelirlerinin ortalama % 20'sini sağlamaktadır.

Kısaca toparlamak gerekirse, otomotiv endüstrisi, 3 ana özellik arz etmektedir. :

1. Otomotiv sanayii, çok miktarda diğer sanayii ürünleri tüketmesi dolayısıyla, yan sanayiye çok yakından bağlıdır.

2. Otomotiv sanayii ve buna bağlı olarak yan sanayii kolları geniş bir istihdam imkânı yaratır.

3. Söz konusu sanayi, büyük bir vergi kaynağı teşkil eder.

B — GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE OTOMOTİV SANAYİİ.

Çeşitli fikir ve tartışmalara

rağmen gelişmekte olan ülkelerde, genel olarak otomotiv sanayii kısım kısım kurulmalı ve aşağıdaki safhaları takip ederek gelişmelidir. :

1 — İthal edilen parçaların montajı safhası,

2 — İthal edilen parçaların önce otobüs ve kamyon, sonra traktör ve en son olarak da binek otomobilleri için, imâli safhası

3 — Lisans veren ile parçaların mübadelesi safhası,

4 — Diğer lisans alan tesislerle parça mübadelesi safhası,

5 — Dış pazarların lisans veren ile paylaşılması safhası,

6 — Lisans veren tarafından yönetilen, beynelmilel bir lisansiye firmalar grubuna üyelik safhası.

Bu safhalara göre gelişmekte olan ülkelerde kurulacak otomotiv sanayiinde kapasite acaba ne olacaktır? Genellikle üretim kapasitesi olarak otomobil fabrikalarının 3 gruba ayrılması mümkündür. :

a. Küçük skalalı, asgari kuruluş kapasitesi. : Yılda 15.000 adet veya günde ortalama 50 otomobil üreten kapasite.

b. Orta skalalı. : Günde 400-500 otomobil üreten kapasite.

c. Büyük skalalı. : Günde 2000 ve daha fazla otomobil üreten kapasite.

Gelişen bir ülkede kurulacak otomobil fabrikası orta büyüklükte olmalıdır. Zira küçük skalalı üreticiler, zayıf satış güçlerinin ve finansman imkânlarının sonucu olarak uzun vadede kaybolmak tehlikesi ile karşılaşır. Ayrıca küçük skalalı üreticilerin ürünlerinin fiyatları yüksektir ve bu durumda gümrük duvarlarının yükseltilmesi hemen hemen tek çözüm yoludur, ancak uzun vadede geçerli değildir.

Gelişmekte olan ülkelerde söz konusu yüksek maliyetlerin oluş nedenleri, ana hatları ile şöyle sıralanabilir. :

a — Firmaların ortalama üretim miktarlarının optimal seviyesinin altında oluşu,

b — Bu ülkelerde taşıtların ve parçalarının model ve tip olarak çok fazla oluşu,

c — Ayrıca bu modellerin sık sık değiştirilmesi,

d — Karösseri, şasi, motor gibi ürünlerde standardizasyona gidilmemiş olması,

e — Konjonktürel hareketler

ve özellikle döviz sıkıntısının üretim faaliyetini kısıtlaması,

f — Yan ürün ve parça piyasasına hakim olan yan sanayiide koruyucu rejim dolayisiyle kâr marjlarının yüksekliği,

g — Vergilemede oran yüksekliği ve mükerrerlik.

Bu nedenlerden dolayı gelişmemiş ülkelerde ihraç olanakları rekabet şartları geniş ölçüde daralmakta ve otomotiv sanayii devamlı olarak koruyucu tedbirleri gerektirmektedir.

C — OTOMOTİV SANAYİİ ÜZERİNE RAKAMLAR.

Son derece gelişmiş bir otomotiv sanayii olması dolayisiyle ABD., ülkeler arasında özel bir yer tutmaktadır. Nitekim motorlu taşıtlar olmak üzere en çok üretim yapan 10 ülkenin, ihracat rakamları ile beraber durumu şöyledir. :

1972'de on ülkenin üretim toplamının hemen hemen 1/3'ini tek başına gerçekleştiren ABD., ihracat konusunda çok gerilerde kalmıştır. Bunun yanı sıra bu ülkenin her yıl büyük miktarlarda otomobil ithalatı da söz konusudur. Fakat üretimine kıyasla ihracatı en yüksek olan ülke Belçikadır. Belçika, üretiminin % 87'ini ihraç etmektedir.

TABLO — I

Motorlu Taşıt Üretim ve İhracatı
— Adet —

Ülkeler	1972 Üretim	1972 İhracat	% İhracat
A.B.D.	11.310.70	531.009	5
Japonya	6.297.640	2.028.756	32
Batı Almanya	3.804.006	2.180.222	57
Fransa	3.328.320	1.768.416	53
İngiltere	2.329.430	767.411	33
İtalya	1.839.793	699.754	38
Kanada	1.346.765	1.015.449	75
Belçika	993.235	866.512	87
İspanya	688.300	90.983	13
Brezilya	516.067	779	—
10 ülke Toplam :	32.454.263	9.950.291	31

TABLO : II

Otomobil Parkı ve Yoğunluğu
— Adet —

Ülkeler	1972 Otomobil Sayısı	1972 1000 kişi başına otomobil
A.B.D. -1971-	92.752.515	449
İsviçre	1.561.312	380
Yeni Zelanda	941.589	348
Avustralya	4.255.400	325
Kanada -1971-	6.967.247	323
İsveç	2.456.940	302
Fransa	13.920.000	268
Batı Almanya	16.323.997	263
Danimarka	1.228.900	245
Belçika	2.246.13	231

Bu ülkeyi % 75 ile Kanada, % 57 ile Batı Almanya izlemektedir. Tablodaki 10 ülkenin toplam üretim ve ihracat rakamları, üretimin genel olarak 1/3 oranında ihracata dönüşüğünü göstermektedir.

Benzer durum ülkelerde mevcut motorlu taşıt parkından da görülebilir. Bilindiği gibi ülkelerde 1000 kişi başına düşen oto sayısı çoğu kere iyi bir ekonomik gösterge olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle 1000 kişi başına otomobil yoğunluğu yüksek olan 10 ülkedeki otomobil parkını -mevcudunu- görelim. :

Dünyanın en büyük otomobil üreticisi olan ABD., park yoğunluğu olarak da birinci sırayı işgal etmekte ve 1000 kişiye 449 otomobil düşmektedir. Yani ortalama olarak 2 kişiye bir otomobil, aile üye sayısı ortalama 4 olmak üzere her aileye de 2 otomobil isabet etmektedir. 1000 kişi başına düşen otomobil sayısı yüksekliği olarak ABD'yi; İsviçre 380, Yeni Zelanda 348, Avustralya 325, ve Kanada 323 otomobil ile izlemektedir. Söz konusu bu rakamlar İtalya'da 228, İspanya'da 94, Yunanistan'da 34, Hindistan'da 34, Hindistan'da I, ve Türkiye'de ise 5'dir.

D — SONUÇ.

Bugün otomotiv sanayii, ülkeler için gerekli olduğu kadar önemli olan ve buna mukabil uzun vadede çeşitli şartların ışığı altında gerçekleşebilen bir sanayi koludur. Günümüzde Avrupa ve Amerika ülkelerinin hepsi bu devreyi geçirip, güçlü bir otomotiv sanayiine sahip olmuşlardır. Türkiye de bu yolda adımı atmış ve yürümektedir. Gelecekte pek çok problemlerin çözümü ve tedbirlerin alınması neticesinde, ülkemizde de güçlü bir otomotiv sanayiinin oluşacağı muhakkaktır.

Faydalanılan Kaynaklar

1. Türkiye Borsaları Gazetesi. 1/4/1973
2. Otomotiv sanayiinde Ortak Pazar ve Türkiyenin yeri. İ.K.V. Haziran. 1971.
3. Statistiques Routières Mondiales. I.R.F. 1968-1972.
4. Mühendis ve Makina Dergisi. Otomotiv sayısı 2. Sayı : 166 Şubat 1971.
5. İstanbul Ticaret Gazetesi. 13/7/1973.

Petrol Fiyatlarının Yükselişi uluslararası Parasal Sisteme ait Reformu Tehlikeye mi Koymaktadır ?

Çeviren: Dündar MURADOĞLU

(T. C. Merkez Bankası

Teftiş Kuru. Bşk.)

Petrol fiyatının yükselişi ve uluslararası ödemeler seyrinin bozulması uluslararası parasal sisteme son «darbeyi» mi teşkil etmiştir? Burada kullanılan son darbe, deyi mi belki de aşırı görünebilir, fakat şu hususu da inkâra imkân yoktur ki reformun birçok temel görünümleri hükümsüz bir hale gelmiştir. Son defa Roma'da toplanan Yirmiler Komitesi'nin parasal konferansında alınmış olan kararlar, esasında daha iyi günlerin beklen diği ön çalışmaların kısa vâde için yavaşlatılmasıdır.

Bütün bunların nedeni basittir.

(*) Dış basından.

Bozukluklar ve bir süreden beri birçok ülkenin ödemeler dengesini etkileyen kararsızlıklar ile uzun zamandır çok muhtemel gibi görünen bir hususun hemen hemen tamamen gerçekleşmiş bulunması, yani yakın bir gelecekte dünyanın yeniden sabit pariteleri içeren bir sisteme dönemiyeceğinin bilinmesi. Esasen uluslararası parasal düzenin en yüksek koruyucusu sayılan, Uluslararası Para Fonu'nun genel müdürü de, şimdiki durumda para dalgalanmalarının sadece kaçınılması imkânsız bir şey değil, aynı zamanda şayanı tavsiye olduğunu beyan etmiştir. Değişmez kambiyo hadlerinin hararetli savu-

nucusu Fransa bile kısa bir süre sonra, endişe duyduğu ihtimalleri gözönünde tutarak, frangı serbestçe dalgalanmaya bırakmıştır.

Şu halde, buraya kadar tasarlanan reform, «istikrarlı, fakat ayarlanabilir pariteler» sistemine dayanmaktadır. Şimdilik yalnızca konvertibilitenin yeniden tesisinden (altın, özel çekme hakları v.b. gibi ilkel rezerv konvertibilitesi anlamında) ve Fon nezdinde «değiştirme olanakları» veya bundan başka sabit paritelerin karşılıklı olarak desteklenmesi amacı ile çok yanlı müdahaleler sisteminden söz etmekle yetinilecektir. Ancak, yakın gelecekte başlıca paralar arasında ve özellikle dolara nazaran az çok kontrol edilen bir dalgalanma meydana gelmezse bütün bunlar bugün için hiçbir yarar sağlamaz.

Bu durum aynı zamanda, bir süre önce Amerikalılarla Avrupalılar arasında sert tartışma konusu olan «klavuz yedekler» in halidir. Kambiyo mevcutlarına ait azalış veya yükseliş tahavvülleri, bilindiği gibi, bazı müracaatların başlangıcı dışında olmak kaydıyla, ayarlama tedbirlerine, bilhassa parite değişikliklerine başvurmağa mecbur kalan ülkeleri, objektif bir biçimde tayin edebilmiştir. Fakat, petrol buhranının patlak vermesin-

den çok önce bile Yirmiler grubunda (ki bu Uluslararası Para Fonu'nun Nairobi'deki toplantısında hazırlanan reform projesinde de kesinlikle formüle edilmiş bulunuyordu) ayarlama kurallarının ancak rezerv birikimleri bilhassa petrol veya buna benzer nispeten nadir bulunan ham madde ihracatından hasıl olan ülkelere uygulanabileceği anlaşılmıştır. Netice itibariyle, bu ülkeler için parite değişikliğinin veya diğer ayarlama tedbirlerinin anlamı ne olabilirdi? Şimdi uluslararası parasal ilişkilerde başlıca dengesizliğin, kesinlikle normal ayarlama kurallarından istisna edilmiş ülkeler kümesi ile kurula- cak münasebetlerde belirceği anlaşılmaktadır. Bu ise geçerli olacak kaideye istisna teşkil etmektedir. Geriye, petrol fiatlarının yükselişinden ödemeler dengeleri ciddi surette sıkıntıya düşecek diğer ülkelerin kendi aralarında klavuz yedekler sistemini başlarına dert etmelerinde hâlâ büyük bir çıkarları bulunup bulunmadığını bilmek kalmaktadır.

Dalgalanan dolar fazlalarının konsolidasyonu sorunu pek yerinde değildir. Petrol ithalatının artmış olması dolayısıyla ödeme dengeleri açık vermek tehlikesine maruz bulunan ülkelerin çoğu da yeterince Amerikan dövizini mevcuduna sahip bulunmamaktadırlar. Esa-

sen Fransızlar tarafından kendi paralarına ait kurların serbest bırakılması lehinde ileri sürülen başlıca delillerden biri de adı geçenlerin, satın aldıkları petrolün bedelini ödemek için, bilâhare gerek duyulacağını düşünerek, sadece üzerinde bir spekülasyona karşı kıymetli dolarları israf etmek istememeleiydi.

İşte bu suretle, uzun zaman dan beri fazlasıyla öngörülen şey tamamen ortaya çıkmış oldu: Uluslararası parasal sistemin gelecekteki görünümünü, nazariyatçıların çalışmalarından ziyade dışarıdan baskı yaparak kendini kabul ettirecek katı gerçeklerin tayin edeceği. Parasal karışıklıklar uluslararası para düzenini o kadar bozmuş tur ki tekrar eski nakdî nizama dönülmesi çok uzak bir ihtimal olarak görülmektedir. Ancak bu parasal sistemin şimdi keşmekeşe düşüğünü de ifade etmemektedir. Daha kesin bir deyimle, bugün için faaliyet sınırları aşılmış bulunan ve belki de artık sadece geçici bir değeri bulunan diğer yönetim kurallarını değiştirmek lâzımdır. Bugün kurulu parasal düzenin çok ivedilikle çözüm bekleyen başlıca sorunlarının aşağıdaki konular olduğu anlaşılmaktadır:

1) Menfaat çatışmasından, karşılıklı zararlardan ve aşırı bir

dengesizlikten kaçınmak için, dalgalanma konusunda uyulacak kuralların beraberce tanımlanması;

2) Bu kaidenin iyi bir şekilde uygulanmasının başlıca sorumlusu olması itibariyle Uluslararası Para Fonu'na bu konuda düşen gözetim görevinin ıslahı ve güçlendirilmesi; bu arada, ihdası öngörülen bankalar konseyi, bu amaca erişilmesine imkân verebilir;

3) En başta petrol üreticisi ülkeler olmak üzere, alacak bakiyelerine sahip yeni ülkelere karşı doğrudan doğruya husule gelmiş ödemeler dengesi açıklarının finansmanı için, altın stokları dahil, bütün resmi yedekleri meydana getiren değerlerin artırılması;

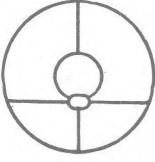
4) Uluslararası kuralların tanımlanması ve bunun mümkün bulunmaması halinde ise, bir yönden petrolcu ülkelere ait döviz fazlalarının plasmanı, diğer yandan sıvı yakıt ithalatçısı ülkelerin finansman kaynaklarının ihtiyacı, özellikle ellerindekileri kaydetmiş durumda bulunan kalkınmakta olan ülkelerin yarattığı büyük sorunların çözümlenmesi amacıyla bazı kuruluşların vücuda getirilmesi;

5) Nihayet, dahili kalkınma tedbirlerini kapsamakla birlikte, ödemelerin tamamen altüst olmuş bulunduğu bir dünyada, tediye mu-

vazenelerinin düzeltilmesi politikası gözönünde tutularak, buna uygun düşecek belli bir uluslararası anlaşmanın gerçekleştirilmesi.

Görülüyor ki her türlü yeni çaba para yetkililerinin dikkatinde kendi ağırlığını hissettirmektedir. Hakiketen europiyasalardaki dalgalanma veya ödünç almalara başvurular, petrol ithal eden ülkelerle kanlı bıçaklı bir kavga haline dönüşerek yozlaşmadan veya birçok ülkeler ticari bakımdan koruyucu uygulamalara kadar gitmeden para yetkilileri tarafından önlenmesi lâzımdır. Bunlar, aynı zamanda pet-

rolcu ülkelerin, milyarlarca varan alacak bakiyelerinin parasal buhranlar ve bir paradan diğerine sekerek enflasyonist gergilnikler yaratmalarını önlemeğe teşebbüs etmelidirler. Netice itibariyle, bugüne kadar çoğu zamanlar reform projesi hazırlayan yazarların özellikle istedikleri şekilde ve fakat böyle bir projenin gerçekleşmemesi halinde, tıpkı altının sadece ortaklıklar-ıçi bakiyelerin tasfiyesi maksadıyla istimal edilmesiyle yetinilmemiş olunması gibi, üçüncü ülkelere karşı yeni düzenlemeler yapmak için bu fazla döviz bakiyelerinin de kullanılması gereklidir.

19 Sayılı Karar

Yazan : Dr. İlker BİRDAL

Giriş :

3003 Sayılı Kanun Sanayi Bakanlığına toptan fiyatların saptanması yetkisini vermektedir. Ancak piyasada toptan fiyatların ötesinde perakendeci fiyatların teşekkülünde de bir başıboşluk görülmektedir. Bu başıboşluk karşısında Bakanlar Kurulu ekonomik dengeyi sağlamak üzere, tüketiciyi koruyucu, fiyatçının fiyat artırmasını önleyici tedbirler almak zorunluluğunu duydu. Nihayet 1.10.1973 tarihinde Bakanlar Kurulunun Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki 19 Sayılı Kararı ile mamûl madde fiyatlarını kontrol etmek üzere bir komite kuruldu. Fiyat Kontrol Komitesi adı verilen bu Komitenin ka-

rarlarına aykırı hareket eden gerçek ve tüzel kişiler çok ağır cezalarla cezalandırılacaklardır.

Bu yazımızda biz, müteşebbislerimize yararlı olur inancı ile, 19 sayılı kararın hukuki dayanağını teşkil eden 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanunu ve 19 sayılı Kararın kapsamını, Fiyat Kontrol Komitesinin kuruluşunu, fiyat artırımını için Komiteye müracaat ve taleplerin incelenmesi esaslarını açıklamaya çalışmaktayız.

Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun :

20 Şubat 1930 Tarih ve 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun'un 1 nci

maddesi 15.2.1954 tarihinde 6258 sayılı Kanunla değiştirilmiştir. 1567 sayılı Kanunun bu değişik 1 nci maddesine göre Bakanlar Kuruluna Türk Parasının Kıymetinin korunmasına yönelik kararlar almasına yetki verilmiştir. Bu kararlar, 16.12. 1942 tarih ve 4328 sayılı Kanuna göre Resmi Gazete ve Maliye Bakanlığının uygun göreceği yayın araçları ile neşir ve ilân olunur. Kararlar metinlerinde yürürlük tarihi varsa o tarihte, yok ise Resmi Gazetede yayımlandığının ertesi gününden itibaren Türkiye nin her yanında yürürlüğe girer.

6258 Sayılı Kanunla değiştirilen 1567 sayılı Kanunun 3 üncü maddesi Bakanlar Kurulunun bu konuda alacağı kararlara aykırı hareket edenlere uygulanacak cezai hükümleri açıklamaktadır. Bu maddeye göre 1567 sayılı Kanunun değişik 1 nci maddesine dayanılarak çıkarılacak Bakanlar Kurulu Kararlarına aykırı hareket eden gerçek ve tüzel kişiler : (1) 1.000.— liradan 200.000.— liraya kadar ağır para cezası, (2) 7 aydan 5 yıla kadar ticari ve mesleki uğraşından uzaklaştırma cezası ve (3) gerçek kişilerle suça katılan tüzel kişilerin yöneticileri ile memurları ağır hapis cezaları ile cezalandırılırlar. Bu suçların tekrarı halinde yukarıda sayılan para ve hapis cezası iki

kat meslekten uzaklaştırma cezası devamlı olarak verilir.

1567 Sayılı Kanunun değişik 4 ncü maddesi ise kararlara aykırı hareket edenlerin yargılanma esaslarını belirlemektedir. Bu maddeye göre Bakanlar Kurulunca 1 nci maddeye dayanılarak çıkarılacak kararlara aykırı hallere ait takip ve duruşma, meşhut suçların yargılama usulü hükümleri gereğince yapılır. Bu davalara bakacak mahkemelerle bu mahkemelerin kaza çevreleri Adalet ve Maliye Bakanlıklarınca birlikte tayin ve ilân olunur. Cumhuriyet savcıları doğrudan doğruya veya Maliye Bakanlığı ile onun tayi nedeceği mercilerin yazılı istekleri üzerine kovuşturma açar. Kararlara aykırı davranışları öğrenen Cumhuriyet savcıları derhal Maliye Bakanlığını veya onun tayin ettiği merciyi haberdar ederek durumun tetkikini isteyebilir. Cumhuriyet savcıları ve mahkemelerin genel hükümlere dayanarak gerekli gördükleri hallerde, kovuşturma ve duruşmaya üç günden fazla ara verilmez. Mahkeme gerekli gördüğü hallerde duruşma sonucunu beklemeksizin maznunların müesseselerinin geçici olarak meslekten uzaklaştırılmasına karar verebilir. Cumhuriyet savcıları ve mahkemeler bilirkişi teşkiline gerek gördükleri hallerde resmi bilirkişi listesinde yazılı kişilerden se-

çecekleri bilirkişilerin görüşlerine ve oylarına başvurabilirler. Resmi bilirkişi her kaza çevresi için dokuz kişiden az olmamak üzere, Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Borsalar Birliğinin görüşleri alınmak suretiyle Maliye ve Ticaret Bakanlıklarınca tesbit olunur.

Maliye müfettişleri ile müfettiş muavinleri, hesap uzman ve yardımcılar, kambiyo kontrolörleri bu kanun hükümlerine aykırı hareket edenler hakkında tetkikat ve tahkikat yapmak ve tahkikat sırasında suç belirtileri bulunursa maznunla ve suçla ilgisi görülenler nezdinde ceza muhakemeleri usulü kanununun zabıt ve arama hükümleri gereğince işlem yapma yetkisine sahiptirler.

Bu Kanuna aykırı davranışları ihbar edenlere, suç delillerinin bulunmasında yardımcı olanlara ikramiye verilir. Hangi hallerde ikramiye verileceği ve verilecek ikramiyelerin oranı Bakanlar Kurulu Kararı ile saptanır. Ancak verilecek ikramiyenin miktarı, bu kanun gereğince kararlaştırılacak para cezalarından tahsil edilecek miktarın % 45'ini geçemez.

Bu Kanuna dayanılarak gerçek ve tüzel kişilere uygulanacak para cezaları 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil edilir.

19 Sayılı Kararın Kapsamı :

Fiyat Kontrol Komitesinin 1 numaralı tebliğine göre mamül madde fiyatlarının zorunlu haller dışında 5 ekim 1973 düzeyinde tutulmasına Bakanlar Kurulu karar vermiş bulunmaktadır. 6 Ekim 1973 tarihinden itibaren mamül madde fiyatlarının zorunlu olduğu hallerde fiyat artışını yapacak özel kesime mensup kuruluşlar gerekçe göstererek komiteye müracaat edecekler, komitenin onayını aldıktan sonra fiyat artışını uygulayabileceklerdir. Burada bahsedilen zorunlu haller Komitenin muhtelif tebliğlerinden de anlaşıldığına göre mamulün maliyetinde meydana gelecek fiyat artışı ile o sanayi kolundaki normal kâr oranının muhafazasıdır. Şu halde 19 sayılı kararın amacı zorunlu haller dışında mamül madde fiyatlarını 5 ekim 1973 düzeyinde tutmaktır. Tebliğde anılan mamül madde çok geniş kapsamlıdır. Nitekim Komitenin 8 sayılı kararında «mamül madde» bir maddenin vasıf, hassa, şekil ve terkiibinin makine, cihaz tezgâh, alât ve diğer vasıta ve kuvvetlerin yardımıyla değiştirilmesi suretiyle elde olunan madde olarak tanımlanmaktadır. Ancak bu kadar çok çeşitli maddeyi kontrol etme olanaksızlığı karşısında Komite, 31 mart 1974 tarih ve 12 nolu kararı ile fiyat artışı ön izne bağlı mallar

sayısını sınırlamış bulunmaktadır. Anılan bu karara göre ön izne tabi mallar şunlardır :

A — Gıda Sanayii :

- a — Dane işleme sanayii.
- 1 — Un (her cins)
- 2 — Makarna
- 3 — İrmik
- b — Süt ve mamûlleri sanayii
- 1 — Pastorize süt
- 2 — Tereyağı, krema
- 3 — Peynirler, (beyaz, kaşar, eritme)

c — Yağ sanayii.

- 1 — Bitkisel likid yağlar
- 2 — Bitkisel katı yağlar

B — Tekstil Sanayi :

- a — Pamuk ve yün ipliği
- b — Sunî ve sentetik elyaf ve iplikler
- c — Pamuklu dokumalar
- 1 — Basma
- 2 — Pazen
- 3 — Kaput bezi
- 4 — Patiska
- 5 — Divitin
- d — Yünlü dokumalar
- 1 — Kadın ve erkek kumaşları (% 30 ve daha fazla yün ihtiva edenler)

C — İşlenmiş Deri ve Kösele :

D — Lâstik Sanayii :

- a — Motorlu ve motorsuz araç lâstikleri

E — Kimya Sanayii :

- a — Sabunlar
- b — Deterjanlar ve mekanik temizleme tozları
- c — Çamaşır suyu
- d — Boyalar (mensucat, deri finisaj, resim, eğitim ve eğlence afiş boyaları)

F — Petrokimya Sanayi :

- a — Polivinil klorür (PVC)
- b — Polietilen (PE)

G — İmalât Sanayii :

- a — Motorlu kara taşıma araçları ve bisiklet
- b — Tarım makine ve aletleri

- c — Kalorifer radyatörleri

H — Diğer İmalât Sanayii :

- a — Akümülatörler
- b — Piller
- c — Elektrik ampulleri
- d — Her çeşit su boruları
- e — Plâstik ve seramik esaslı yer döşemeleri
- f — Sıhhi tesisat malzemesi
- g — Cam

İ — Dayanıklı Tüketim Malları :

- a — Çamaşır makinesi
- b — Buzdolabı
- c — Gazlı ve elektrikli ev tipi fırınlar
- d — Elektrik süpürgesi
- e — Televizyon
- f — Dikiş makinesi

Listede sayılan malların dışındaki mamûl maddelerin fiyat artışları Komitenin ön iznine tabi değildir. Ancak Komite ön izne tabi olmayan mallarda gerçek maliyet değişmelerini yansıtmayan fiyat artışları olduğu kanısına vardığı takdirde bu artışların belgelendirilmesini firmadan isteyebilir. Yapılacak inceleme sonunda gerçek maliyet değişmelerini yansıtmayan fiyat artışları saptandığı takdirde bu fiyatı yeniden ayarlamaya komite yetkilidir. Buradaki gerçek maliyet değişimleri tabiri 7 Mayıs 1974 tarihli Fiyat Kontrol Komitesi kararı ile açıklığa kavuşturulmuştur ve şu şekilde tanımlanmıştır. «Gerçek maliyet değişmelerine dayanmayan fiyat artışları» ve «maliyet değişmelerini yansıtmayan fiyat artışı tabirleri, 5 Ekim 1973 tarihinden sonra maliyetlerde meydana gelecek artış kadar fiyatlara zam yapılabileceğini, maliyet artışından fazla yapılan zamların gerçek maliyet

değişmelerine dayanmadığını ifade eder».

Bu ifadeye göre Fiyat Kontrol Komitesinin ön iznine tabi olmayan mamûl madde fiyatları ancak 5 Ekim 1973 tarihinde birim maliyete isabet eden kâr oranı sabit kalacak kadar yükseltilebilir.

Mamûl madde fiyat artışlarının hangi safhada izne tabi olduğu iş çevrelerinde tereddüde yol açmıştır. O halde bu konunda açıklanması gerekir. Maliye Bakanlığı müsteşarı sayın Cahit Eren'in 26 Kasım 1973 tarihinde Milliyet Gazetesinde yaptığı açıklamaya göre, mamûl madde üreticiden tüketiciye kadar her safhada fiyat artışı için Komitenin ön iznine tabidir. Mamûl maddeyi imâl eden, toptan ve perakende ticaretini yapan herkes komitenin ön izin olmadan fiyat artışı uygulayamaz.

Fiyat Kontrol Komitesinin Kuruluşu :

Fiyat Kontrol Komitesi Maliye Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı müsteşarları ile T. C. Merkez Bankası başkanı ve D. P. T. İktisadi Plânlama Dairesi Başkanı veya bunların adına yetkili kılınacak birinci derece görevlilerden oluşmaktadır. Maliye Bakanlığı müsteşarı veya adına yetkili kılınan görevli komitenin başkanlığını ya-

par. Komitenin sekreterlik işlerini Merkez Bankası yürütür. Ayrıca ilgili kuruluşlardan oluşan, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bünyesinde çalışan alt komiteler mevcuttur. İncelemeler alt komitelerce yapılır. Karar ise Fiyat Kontrol Komitesine aittir.

Fiyat Kontrol Komitesi 29 mart 1974 tarih ve 14842 sayılı Resmi Gazetede ilân edilen 19 Sayılı ek kararın giriş kısmında belirtildiğine göre ilerde ekonomik istikrarı sağlayıcı para, kredi, ve bireysel gelir tedbirlerini toplu olarak saptayacak ve uygulayacak koordinasyon organları kuruluncaya kadar görev ifa edecek ve daha sonra kurulacak bu kuruluşlara görevini devredecektir.

Komiteye Müracaat :

Fiyat ayarlaması talebi ile Komiteye müracaat edecek olanlar aşağıda belirtilen bilgi ve belgelerle bu müracaatlarını yapacaklardır.

1 — Örneği Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Fiyat Kalite Dairesince saptanmış olan ve adı geçen Daire veya Ticaret ve Sanayi Odalarından temin edilecek üç tablo aşağıda gösterilen şekilde doldurulacaktır.

a) Birim maliyet ve satış fiyatları tablosu : Bu tablo, (1) En son

fiyat ayarlaması yapılan yıl, (2) içinde bulunulan yılın son ayı itibarıyla, fiili maliyetleri esas almak kaydıyla, iki adet doldurulacak ve iki tablo arasındaki artışlar belgelerle tevsik edilecektir.

b) Bilânço kâr ve zarar tabloları son üç yılın durumunu yansıttak şekilde düzenlenecektir.

2 — Kapasite raporu,

3 — Üretim teknolojisi ve dağıtım prosedürü hakkında kısa bilgi : (Üreticiden tüketiciye intikale kadar geçen her kademede sayısı ve her kademede kâr oranı)

4 — Fiyat ayarlaması talep edilen mamûl dışında, üretilen başka mamûl var ise, son üç yıllık üretim ve satış miktarları ile içinde bulunulan yılın üretim programı.

5 — Mamûlün özelliğine göre inceleme sırasında lüzum görülecek bilgi ve belgeler.

Yukarıda anılan belgeler ve bilgiler Komiteye tam olarak verilmemiş takdirde müracaat yapılmamış sayılır. Firmalar müracaatlarını Fiyat Kontrol Komitesi Sekreterliği, T. C. Merkez Bankası, Ankara adresine yaparlar.

Komitenin Talepleri İncelemesi :

Merkez Bankasındaki sekreter-

yaya gelen talepler, oradan alt komiteye intikal ettirilir. İlk inceleme alt komitedeki uzmanlar tarafından yapılır. Genellikle inceleme sırası taleplerin alt komiteye geliş sırasıdır. Ancak Fiyat Kontrol Komitesinin aldığı bir prensip kararına göre, tüketim mallarına ve toplumdaki önem derecelerine göre diğer bazı mallara incelemede öncelik verilebilir.

Bu incelemeler sonucu hazırlanan raporlar gerekçeleri, dökümanları ve belgeleri ile birlikte Fiyat Kontrol Komitesine sunulur. Komite bu belgeler üzerinde yaptığı incelemeler sonucu gerekirse tamamlayıcı bilgiler almak üzere kuruluşların muhasebe kayıtlarına baş vurur. Komite raporu yeterli bulmazsa ve yeni incelemelere ihtiyaç duyarsa alt komiteye önemli gördüğü hususlarda inceleme yapma isteğinde bulunur. Eğer Komite alt komitenin raporunu olgunlaşmış olarak bulursa talebi red veya kabul ettiği gibi firmaya yeni bir teklifte önerebilir.

Komite bu incelemelerini sürdürürken, ilgili Bakanlıklar ve Kamu Kuruluşlarından her türlü bilgi isteyebilir. Ticaret Odaları, Sanayi Odaları, Ticaret ve Sanayi Odaları, İthal Malları Fiyat Tescil ve Tetkik Dairesi bu yükümlülüğe tabidir.

Burada en önemli nokta ince-

lemede fiyat artışına esas kriterin ne olduğudur. Daha öncede belirttiğimiz gibi 19 sayılı Kararın amacı mamûl madde fiyatlarını zorunlu haller dışında 5 ekim 1973 düzeyinde tutmaktır. Zorunlu haller Komitenin çeşitli kararlarında da belirttiği gibi mamulün bünyesine giren girdilerde meydana gelen fiyat artışlarıdır. Şu halde komite ancak bu maliyet değişimleri kadar bir fiyat artışına izin verecektir.

Sonuç :

Bakanlar Kurulu 1.10.1973 tarihinde, 156 sayılı Kanuna dayanarak mamûl madde fiyatlarını kontrol etmek üzere, 19 sayılı Kararla bir Fiyat Kontrol Komitesi kurmuş bulunmaktadır. Komitenin öz iznine tabi malların fiyatları bu Komitenin izni olmadan yükseltilemez. Bu karara aykırı davranışlar hakkında 156 sayılı Kanun hükümlerine göre kovuşturma yapılır. Komitenin ön iznine tabi olmayan mallarda müteşebbisler, 5 ekim 1973 deki kâr miktarını koruyacak kadar zam yapmaya yetkilidir.

Kaynaklar :

1. A. İpekçi, C. Eren, Fiyat Kontrol Komitesi, Milliyet Gazetesi, 26 Kasım 1974.
2. 1567 Sayılı Kanun, R. G., 25 Şubat 1973
3. 6258 Sayılı Kanun, R. G., 16 Aralık 1954.

4. 4328 Sayılı Kanun, R. G.,
16 Aralık 1942.

5. 156 Sayılı Kanuna ek kanun
R. G. 20 Şubat 1954.

6. 19 Sayılı Kararı, R. G. 5 E-
kim 1973.

7. 19 Sayılı Karara Ek Karar,
R. G. 29 Mart 1974.

8. Komitenin Tebliğleri : T.
No. 1-2, R. G. 9 Ekim 1973, T. No.

3, R. G. 30 Kasım 1973, T. No. 4,
R. G. 3 Aralık 1973, T. No. 5, R. G.
14 Aralık 1973, T. No. 6, 20 Aralık
1973, T. No. 7, R. G. 31 Aralık 1973,
T. No. 8, R. G. 10 Ocak 1974, T.
No 9, R. G. 5 Mart 1974, T. No. 10,
R. G. 16 Mart 1974, T. No. 11, R. G.
17 Mart 1974, T. N. 12, R. G. 31
Mart 1974, T. No. 13 R. G. 11 nisan
1974, T. No. 14, R. G. 24 Nisan 1974,
T. No. 15, R. G. 2 Mayıs 1974.

Ekonomik Göstergeler..

Merkez Bankası Kredi ve Âvansları*

Merkez Bankası kredi ve avanslarını 2 grupta, 1971 den 1973 e kadar yıllar itibariyle, 1974 de ise, Ocak-Nisan, aylar itibariyle incelemeğe çalışacağız.

I. REESKONT VE SENET ÜZERİNE AVANS

A. Hazine kefaletini haiz bonolar

- a. Katma bütçeli idareler
- b. Toprak mahsulleri ofisi
- c. Diğer iktisadî devlet teşebbüsleri

B. Ticarî senetler

- a. İktisadî devlet teşebbüsleri
- b. Hususî sektör senetleri

C. Ziraî senetler

II. DİĞER AVANSLAR

A. Hazineye kısa vadeli avans

B. Tahvil üzerine avans

- a. Resmi bankalara

- b. Hususi bankalara

C. Altın ve döviz üzerine avans

D. Bankalar tasfiye fonu ikrazları (153 sayılı K.)

E. Ziraî finansman (1211 S. K. Mad. 40)

1970 yılı sonunda 14.565 milyon lira olan Merkez Bankası kredi ve avansları % 11,72 oranında 1.708

* İstanbul Sanayi Odası Dergisi 101.

milyon lira artarak 191 de 16.273 liraya çıkmıştır. 1972 yılı sonunda % 20.03 oranında 3.261 milyon lira artış göstererek 19.534 milyon liraya ulaşmış ve 1973 yılı sonunda 1972 yılı sonuna kıyasla % 35.82 oranında 6.999 milyon lira artarak 26.533 milyon lira olmuştur.

1974 yılının ilk dört ayı sonunda Merkez Bankası kredi ve avans toplamaları sırasıyla Ocak ayı sonunda 26.611 milyon, Şubat ayı sonunda 26.825 milyon, Mart ayı sonunda 28.841 milyon ve Nisan ayı sonunda 28.397 milyon liradır.

I. REESKONT VE SENET ÜZERİNE AVANS :

Reeskont ve senet üzerine avanslar 1970 yılı sonunda 9.828 milyon lira olup toplam kredi ve avansların % 67,4 ni kapsamaktadır. 1971 yılı sonunda bu miktar % 0,20 oranında 20 milyon lira artış göstermiş ve 9.848 milyon lira olmuştur. Ve toplam kredi ve avansların % 60,51 ni kapsamaktadır. 1972 yılı sonunda reeskont ve senet üzerine avanslar 1971'e kıyasla % 19,36 oranında 1.907 milyon lira artarak 11.755 milyona çıkmıştır. Toplam krediler içindeki yeri % 60,17 dir. 1973 yılında toplam kredi ve avanslar 26.533 milyon liradır. Bu toplamın % 68,91 ni (18.284 milyon reeskont ve senet üzerine a-

vanslar teşkil etmektedir.) Bir yıl öncesine kıyasla artış % 55,54 oranında 6.529 milyon liradır. 1974 yılı Ocak ayı sonunda 18.437 milyon lira olan reeskont ve senet üzerine avanslar, Şubat ayı sonunda 18.406 milyon, Mart ayı sonunda 19.475 ve Nisan ayı sonunda 19.737 milyon lira olmuştur.

A. Hazine kefaletini haiz bonolar : 1970 yılı sonunda 2.875 milyon lira olup reeskont ve senet üzerine avanslar toplamının % 29,25 ni teşkil etmektedir. 2.875 milyon liranın % 60,86 sı (1.750 milyon) katma bütçeli idarelere ve geri kalan 1.125 milyon lirası Toprak Mahsulleri Ofisi ne hububat alımları finansmanı için verilmiştir.

1971 yılında 1750 milyon katma bütçeli idarelere ve 3.000 milyon Toprak Mahsulleri Ofisi hububat alımları finansmanı için olmak üzere hazine kefaletini haiz bonolar karşılığı avanslar toplamı 4.750 milyon liradır. 1972 yılı sonunda 5.100 milyon liradır. 1972 yılı sonunda 5.100 milyon olan hazine kefaletini haiz bonolar karşılığı avansın 1.750 milyonu katma bütçeli idarelere ve 3.350 milyonu Toprak Mahsulleri Ofisine aittir.

1973 yılında katma bütçeli idarelere 2.259 milyon ve Toprak Mahsulleri Ofisine 2.700 milyon lira olmak üzere toplam hazine kefaleti-

ni haiz bonolar karşılığı 4.959 milyon lira avans verilmiştir.

1974 yılı Ocak ayı sonunda 5.270 milyon lira hazine kefaletini haiz bonolar karşılığı avanslar Şubat ayı sonunda 5.270, Mart ayı sonunda 5.636 ve Nisan ayı sonunda 5.660 milyon lira olmuştur.

B. Ticari Senetler : 1970 yılı sonunda 820 milyonu İktisadî Devlet Teşebbüsleri ve 3.802 milyonu hususi sektör senetleri karşılığı olmak üzere ticari senet karşılığı kredi ve avansların toplamı 4.622 milyon liradır. 1971 yılı sonunda 829 milyon İktisadî Devlet teşebbüsleri ve 2.246 milyonu hususi sektör senetleri karşılığı olarak toplam ticari senetler karşılığı krediler 3.074 milyon liradır. 1972 yılı sonunda Ticari senetleri karşılığı kredi ve avans toplamı 4.656 milyon liradır. Bu toplamın 830 milyonu İktisadî Devlet teşebbüslerine 3.826 milyonu hususî sektöre aittir. 1973 yılı sonunda Ticarî senetler karşılığı kredi ve avanslar toplamı 11.829 milyona ulaşmıştır. Bu meblağın 849 milyonu İktisadî Devlet Teşebbüslerine ve 10.980 milyonu hususî sektöre aittir.

Ticari senetler karşılığı kredi ve avanslar toplamı 1974 ün Nisan ayı sonunda 11.209 milyon lira olmuştur.

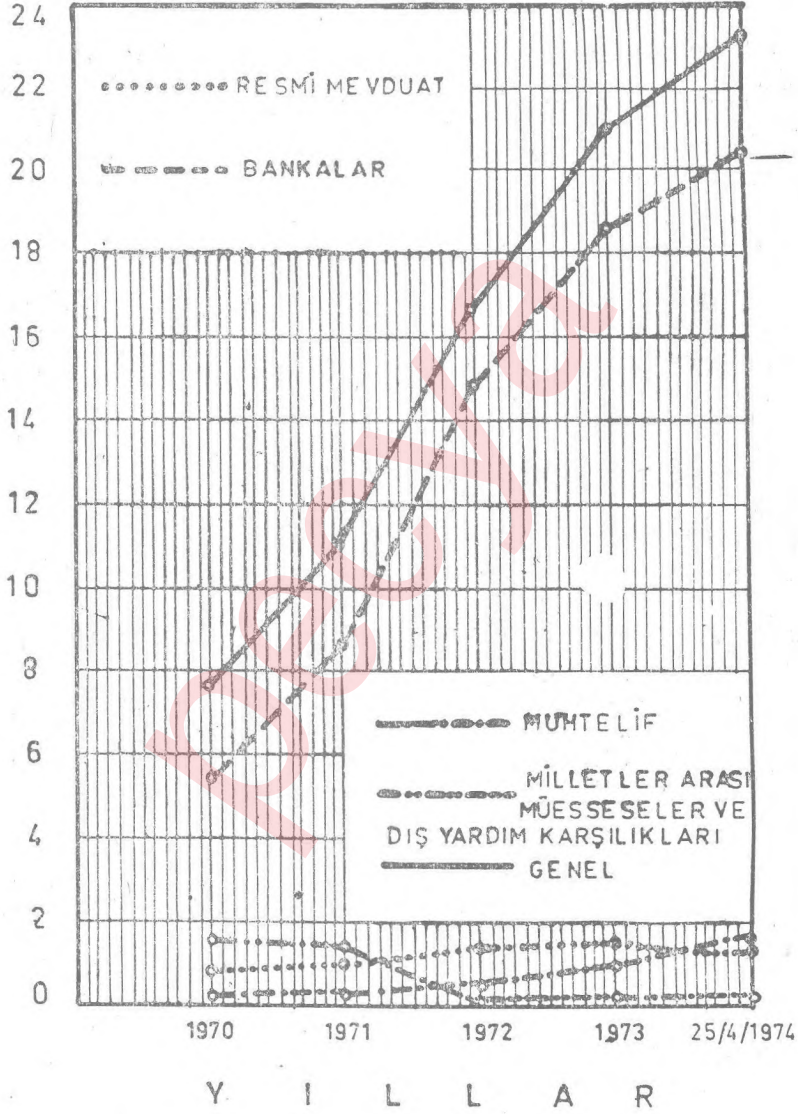
C. Ziraî senetler : 1970 yılı sonunda 2.331 milyon liralık Ziraî senet karşılığı verilen kredilerin 2.265 milyon lirası Ziraat Bankasıncı ibraz edilen senetler, geri kalan 65 milyonu ise diğer bankalarca ibraz edilen senetler karşılığıdır. 1971 yılı sonunda 1.958 milyonu Ziraat Bankasıncı ibraz edilen ve 66 milyonu diğer bankalarca ibraz edilen senetler karşılığında 2.024 milyon lira kredi verilmiştir. 1972 yılı sonunda Ziraat bankasıncı ibraz edilen senetler karşılığı 1930 milyon, diğer bankalarca ibraz edilen senetler karşılığı 9 milyon, toplam 1.999 milyon lira kredi verilmiştir. 1973 yılında ziraî senetler karşılığı krediler toplamı 2.54 milyon liradır. 2.492 milyonu Ziraat bankasıncı, 82 milyonu diğer bankalarca ibraz edilen senetler karşılığıdır. 1974 Nisan ayı sonunda ziraî senetler karşılığı kredi ve avansların toplamı 2.868 milyon liradır.

II. DİĞER AVANSLAR :

Diğer avanslar toplamı 1970 yılı sonunda 4.737 milyon lira olup toplam kredi ve avansların % 32,53 ünü kapsamaktadır. 1971 yılında bu miktar 6.425 milyon ve toplamın % 39,49 u, 1972 de 7.779 milyon ve toplamın % 39,88, 1973 yılı sonunda 8.249 milyon ve toplamı % 31,09 udur. 1974 yılı Nisan ayı sonunda diğer avanslar toplamı 8.659 milyon liradır.

T.C. MERKEZ BANKASI MEVDUAT VE DAĞILIMI

MİLYON TL.

A. Hazineye kısa vadeli avans:

1970 yılı sonunda 4.359 milyon 1971 sonunda 6.088 milyon, 1972 yılı sonunda 7.469 milyon, 1973 sonunda 7.965 milyon ve 1974 Nisan sonunda 8.191 milyon liradır.

B. Tahvil üzerine avans :

1970 yılında tahvil üzerine avansların toplamı, 28 milyonu resmi bankalara, 29 milyonu hususi bankalara olmak üzere 57 milyon liradır. 1971 de bu miktar 44 milyon lira olup 26 milyonu resmi bankalara, 18 milyon hususi bankalara aittir. 1972 yılında 28 milyonu resmi bankalara, 19 milyonu hususi bankalara olmak üzere tahvil üzerine avansların toplamı 47 milyon liradır. 1973 yılında tahvil üzerine avanslar 52 milyonu resmî bankalara ve 392 milyonu hususi bankalara olmak üzere 445 milyon liradır. 1974 Nisan ayı sonu itibariyle tahvil üzerine avanslar toplamı 23 milyon liradır.

C. Altın ve döviz üzerine

avans : Altın ve döviz üzerine

avans sözünü ettiğimiz senelerde yalnız hususî sektöre verilmiştir. 1970 yılı sonunda bu avans tutarı 0,3 milyon, 1971 de 0,4, 1972 de 0,4, 1973 de 0,4 ve 1974 nisan ayı sonunda 0,4 milyon liradır.

D. Bankalar tasfiye fonu ikraz-

ları: 1970 yılı sonunda 322, 1971 yılı sonunda 292, 1972 yılı sonunda 263, 1973 yılı sonunda 235 ve 1974 Nisan ayı sonunda 235 milyon liradır.

E. Ziraî finansman :

1970 yılı sonunda 650 milyon lira olan bu toplam bu güne kadar değişmemiştir.

KAYNAKLAR :

1970 - 1971 - 1972 - 1973 Merkez Bankası Bilânçoları Resmi Gazeteler.

Aylık Ekonomik Göstergeler - Maliye Bakanlığı.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Yıllık Rapor 1973.

Ekonomik Göstergeler

Mayıs Ayındaki Sanayi Ürünleri İhracatı

İhraç Ürünü	Miktar	(FOB) \$ Değer Tutarı	Ülke
Çeşitli konserveler	202.680 Kutu	70.949,25	Avusturalya F. Almanya Hollanda İngiltere İsrail İsveç
Çeşitli bisküi	12.738 Kg.	6.493,78	Küveyt
Pamuk ipliği	422.826 Kg.	1.135.050,51	Fransa Hollanda İngiltere İtalya Macaristan
Pamuklu dokuma	145.257 Mt.	180.726,32	Avusturalya F. Almanya İsveç İsviçre Libya

İ K T İ S A T

Pamuklu bluz	109.989 Adet	268,482,68	Belçika F. Almanya Fransa İsrail
Sun'i ipekten ma- mûl kumaş	37.762 Mt.	34.602,66	F. Almanya İngiltere
Sentetik/Sun'i karı- şımı kumaş	2.300 Mt.	7.216,75	İngiltere
Erkek pantolonu	3.500 Adet	16.771,27	F. Almanya İtalya
Tül perdelik kumaş	64.500 M².	27.087,50	Libya
Yün ipliği	890 Kg.	10.462,20	İsviçre
Çamaşır suyu	2.765 Kg.	1.200,—	F. Almanya
Krepli kâğıt (Kâğıt eşya hammaddesi)	55.000 Kg.	48.860,12	İngiltere Kıbrıs
Tabiî deriden giysi	82 Adet	4.025,63	F. Almanya
Tekstil Sanayii eore maddesi	9.800 Kg.	4.645,20	Pakistan
Tabiî ilâç hammaddesi	Çeşitli	37.435,79	F. Almanya İsviçre
Tıbbî ilâç	Çeşitli	16.167,56	Hong-Kong İsviçre Kıbrıs
Veteriner ilâcı	4.800 Kutu	2.305,06	Kıbrıs
Ev haşere ilâcı	Çeşitli	67.723,74	İran Libya
Tarımsal mücadele ilâcı	944.242 Kg.	483.639,46	Fransa Hollanda Irak İtalya Mısır Suriye
Argon gazı	2.972 M³.	4.557,40	İsrail
Protoksit dazot gazı (Mayi)	1.950 Kg.	1.692,60	Suriye
Şehirlerarası yolcu otobüsü	13 Adet	411.450,—	Irak

DERGİSİ

Elektrik motoru (1/8 HP)	1000 Adet	6.187,50	F. Almanya
Buzdolabı ve aksamı	Çeşitli	96.653,43	Fransa Irak Kamerun Libya Lübnan Ürdün Yunanistan
Televizyon alıcısı ve			
bütan gazı ocağı	Çeşitli	69.778,80	Lübnan
Çamaşır makinası aksamı	Çeşitli	7.994,04	Mısır
Dikiş makinası	100 Adet	5.468,—	Kıbrıs
Telefon santrali	2 Adet	10.854,75	Yunanistan
Telefon santrali			
tevzi malzemesi	Çeşitli	6.706,13	İzlanda
Dikiş makinası ve aksamı	Çeşitli	122.332,54	Danimarka F. Sahili İran Lübnan Senegal Ürdün Zaire
Bütangaz ocağı	2.208 Adet	32.783,44	Cezayir Lübnan
Elektrik ocağı	Çeşitli	3.295,—	Lübnan
Çeşitli aydınlatma			
lâmbası (Elektrikli)	241 Adet	1.864,26	Belçika Lübnan
Oto pistonu	3.920 Adet	12.439,24	F. Almanya
Motor havalandırma			
pervanesi	36.000 Adet	16.650,—	F. Almanya
Emaye banyo küveti	200 Adet	12.000,—	Lübnan
Çelik parçalar	Çeşitli	181.872,15	F. Almanya İspanya İsveç Suriye

İ K T İ S A T

Çelik borular	2.176.825 Kg.	922.007,45	Irak İran Lübnan Suriye İtalya
Madenî kutu (saç'tan) Boru ekleme parçaları (Fittings)	400 Adet 312.248 Adet	840,— 69.963,15	İtalya Kıbrıs Yunanistan
Çeşitli zincir	124.998 Mt.	11.949,81	A.B.D.
Nikelâj perde rayı	3.379 Takım	9.973,75	Irak
Alüminyum profiller	330.158 Kg.	515.408,79	F. Almanya İsviçre Küveyt Lübnan S. Arabistan Yugoslavya
Kaynak elektrodları	25.000 Kg.	13.022,—	Suriye
Çelik eğe	13.920 Adet	6.948,35	Belçika
Şerfit testere ve törpü	Çeşitli	1.196,78	Kıbrıs
Çatal, kaşık, bıçak	Çeşitli	3.238,44	Kıbrıs
Madenî klips	58.282 Adet	774,09	Irak
Nikelâjlı toka	29.000 Adet	636,96	Irak
Şemsiye mekanizması	48.000 Adet	22.743,75	İngiltere Norveç
Paslanmaz çelikten traş bıçağı	150.000 Adet	1.470,—	Fransa
Şerit halinde çelikten traş bıçağı taslağı	5.000 Kg.	20.300,—	Irak
Sert madenî uçlar	12.645 Adet	12.483,10	Pakistan
Klâsör mekanizması	50.000 Adet	7.000,—	İsrail
Telefon apareyi	25 Adet	600,—	Lübnan
Plâstik regülâr kapağı	200 Adet	209,89	F. Almanya
Elektrik kontrol kalemi	20.000 Adet	4.040,—	İsrail
Çeşitli aydınlatma ampulü	88.000 Adet	40.300,—	İsrail
Kuru pil	150.000 Adet	22.840,71	İngiltere
Oto radyatör			
hortum kelepçesi	30.000 Adet	1.670,—	İsrail

Boncuk kolye	1.200 Adet	675,—	F. Almanya
Amantlı çimentodan levha	1.058 Adet	4.430,—	F. Almanya
Porselen elektrik malzemesi	Çeşitli	20.248,67	F. Almanya
Kauçuk süngerli sandalet	10.300 Çift	8.180,25	F. Almanya
Karofayans	2.432.500 Adet	73.848,46	F. Almanya
			Libya
Cam mozaik	4.205 M ² .	14.747,76	İngiltere
			İsrail
Komple avize ve avize camı	Çeşitli	583,—	İngiltere
Camyünü	2.500 M ² .	1.618,75	Irak

TOPLAM: (FOB) \$ 5.242.374,17

(*) Listede yer alan bilgiler, tescil işlemleri yalnız **İstanbul Sanayi Odası** kanalıyla yapılan ihracatçı üyelere aittir. Bu liste, **Odaya** kayıtlı ihracatçı üyelerin ilgili Çıkış Gümrük Müdürlüklerinin Mayıs ayı içinde **Odaya** bildirdikleri fiili ihracat rakamlarına göre derlenmiştir.

KAYNAK : İstanbul Sanayi Odası Dergisi, Sayı 100.

ÜLKELERE GÖRE İHRACAT DÖKÜMÜ DEĞER TUTARI

ÜLKELER	(FOB) \$	%
A. E. T. ÜLKELERİ (DOKUZLAR)	1.933.609,17	36,88
DİĞER AVRUPA ÜLKELERİ	681.321,16	13,00
ORTADOĞU ÜLKELERİ	2.304.682,08	43,96
KUZAY AFRIKA ÜLKELERİ	210.741,98	4,02
A. B. DEVLETLERİ	11.949,81	0,23
DİĞER ÜLKELER	100.069,97	1,91
TOPLAM (FOB) \$:	5.242.374,17	100,00

Derleyen : Nuri BAYRAKTAR

Uzmanınız diyor ki:

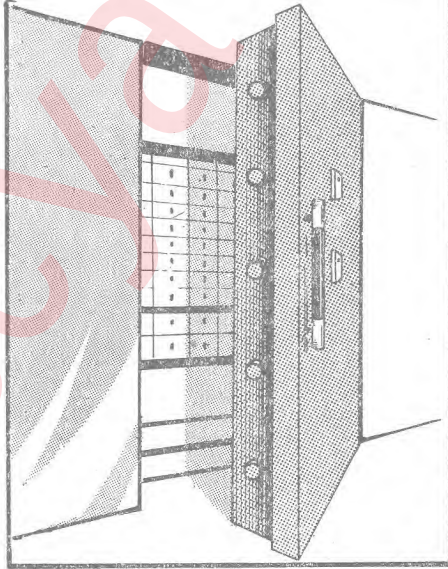
emniyet ön plânda gelir

MASIS BAUER

bankaların kiralık müşteri kasaları
şifreli ve şifresiz zırhlı çelik
ana kasa kapıları
konusunda

MASIS BAUER'e
güveniniz

Dünyada
"HARİKA KİLİT", olarak ün salan
BAUER kasa kilitleri, memleketimizde
BAUER Firmasının lisansı ve teknik
elemanlarının nezareti altında
MASIS BAUER tescilli markası ile
imâl edilmektedir.

MASIS BAUER Sisteminde ● Kiralık müşteri kasaları

- Zırhlı ana kapılar
- Kurşun geçmez vezneler
- Müdüriyet kasaları
- Ticari tip kasalar

MASIS garantisi ile hizmetinizdedir.

MASIS ÇELİK EŞYA SANAYİİ A.Ş

İst. Merkez : Tel. : 45 22 45 Mağaza Tel. : 47 79 44
Ankara Yetkili Bayii : Cevdet Özden Tel. : 12 38 38
Adana Yetkili Bayii : SU - TE Yapı ve Dekorasyon Merkezi Tel. : 15741
Samsun Yetkili Bayii : Akar Kırtasiye Tel. : 2232

probleminiz
boru veya boruprofil ise

BORUSAN

bol esidi , üstün kalitesi
ve teknik servisi ile
hizmetinizde

BORUSAN

BORU SANAYİİ ANONİM ŞİRKETİ

İSTANBUL

1958

Merkez : Meclisi Mebusan Cad.No:325 Kat:1 Salıpazarı -İstanbul Tel:44 74 80 (5Hat)

“ev”limisiniz?

Güzel dekore edilmiş, sizi mesut eden, sıcak bir eve mi sahipsiniz?

O halde, evinizi kışın karından, ilkbaharın rüzgârından, yazın güneşinden, sonbaharın yağmurundan, koruyunuz.

Bu koruma işini CBS Akrolit Dış Cephe Kaplama Boyası en mükemmel şekilde yerine getirecektir. CBS Akrolit Saf Akrilik Dış Cephe Kaplama Boyası

evinizin dış cephesini
bir zırh gibi sarıp
dış tesirlerden
korur.

Üstelik birbirinden cana yakın renkleriyle evinizin dış görünüşüne göz alıcı bir güzellik getirir.

ÇBS dev Alman Kimya kompleksi BASF (Badische Anilin und Soda Fabrik A.G.)'ın özel formülleriyle Türkiye'de CBS Boya-Kimya fabrikalarında imal olunmaktadır.

Evinizi CBS Akrolit sarsın.

Eviniz kara, yağmura,
güneşe, rüzgâra
karşı yıllarca
korunsun.

CBS Akrolit®
dış cephe kaplama boyası

ÇBS BOYA-KİMYA SANAYİİ ve TİCARETİ A.Ş.
Karaköy Kardeşim Sok. 44/3 İstanbul Tel: 49 67 10

ARSLAN

tek

veya

BLOK

• yapı tuğlası

• ateş tuğlası

ateş harçları

izolasyon tuğlası

EYÜP — İSTANBUL

Fab. 23 22 10

Mz. 44 30 40

st

YB

**YÜCEL BORU ve PROFİL
ENDÜSTRİSİ A.Ş.**

**Her Türlü Profil
Boru ihtiyacınızı
Karşılar**

- KALİTE - UYGUN FİYAT -

Adres : Fabrika :Tuzla Trafo İstasyonu yanı Gebze

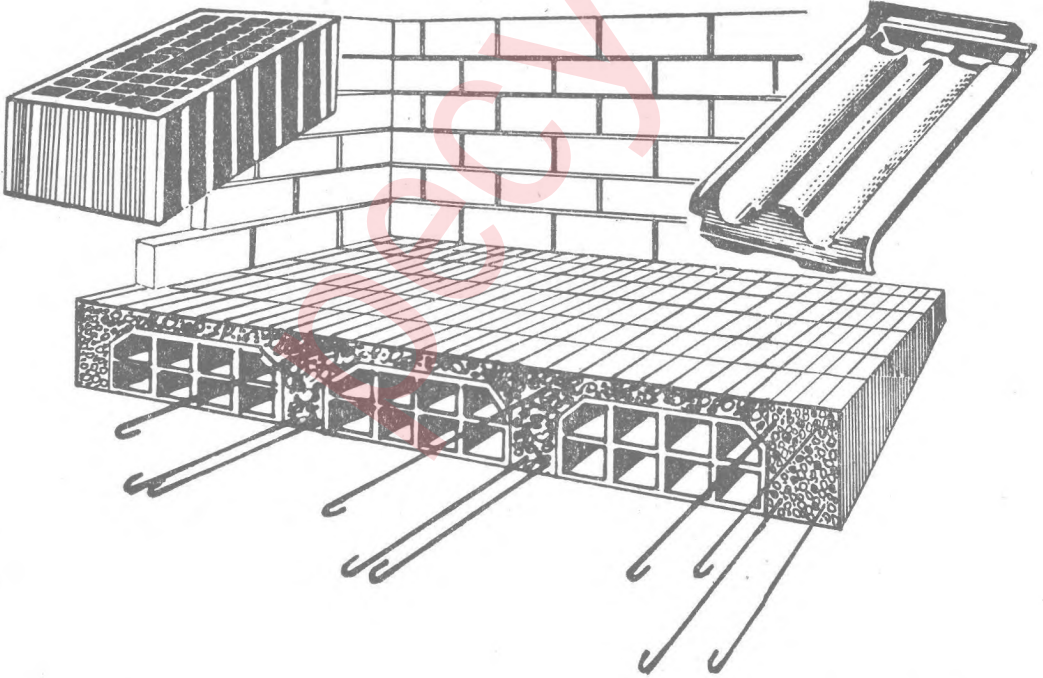
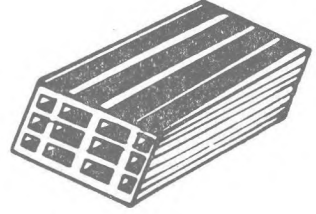
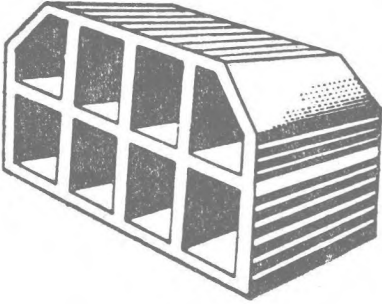
Büro : Kadıköy Rıhtım Cad. No: 126

Tel : 36 17 35

İSTANBUL

TUĞLA-KİREMİT ve ASMOLEN FABRİKALARI

KADIKÖY SATIŞ BÜROSU

Mühürdar Fuat Bey Sokak Talas İş Hanı kat 1
Kadıköy-İstanbul Tel.36 13 42- 36 48 98

İSTANBUL SATIŞ BÜROSU

Meclisi Mebusan Cad. Arhan Salıpazarı-İstanbul
Tel. 45 50 00-49 58 02

Harbiyedeki YAPI ENDÜSTRİ MERKEZİ'nde bulunan standımızın görülmesini rica ederiz.

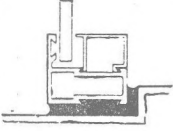

DAMLIYA
DAMLIYA
GÖL OLUR

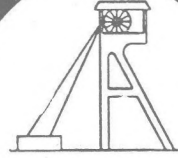
TÜRKİYE BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyetidir

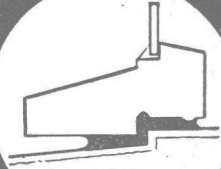
CEKOMASTİK

metal doğrama
montajında

liman ve baraj
inşaatlarında

ağşap doğrama
montajında

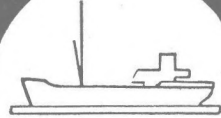
dilatasyon
dolgularında

ELASTİKİ
YAPIŞTIRICI
SIZDIRMAZ
İZOLATÖR

SANAYİ MACUNU

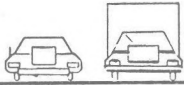

boru kalafatlarında

gemi inşaatlarında

ÇUHADAROĞLU ALÜMİNYUM DOĞRAMA FABRİKASI
CEKO KİMYA TESİSLERİ
Hürriyet Mah., Bengu Sok., No 29 Sisli İSTANBUL
tel. 46 20 36 - 39

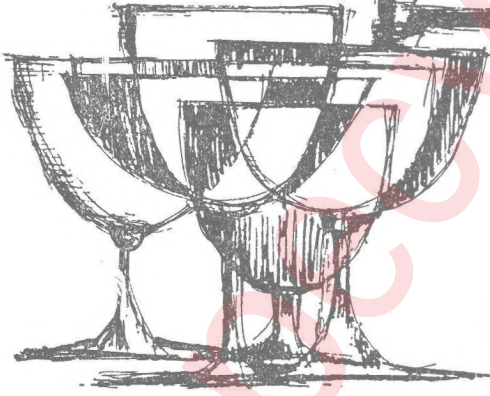
otomontaj
sanayiinde

çatı ve cephe
kaplamalarında

CEKO

HOS BAG

**ŞARAP
SANAYİİNDE
KALİTE ve NEFASET
ÖRNEĞİNİ YİNE
TEKEL
SUNAR**

(Basın: 60 284)

BUGÜNÜN
KÜÇÜKLERİ
YARININ
BÜYÜKLERİDİR

ÇOCUKLARINIZI
TASARRUFA
ALİSTİRİNİZ

T.C.ZİRAAT BANKASI